

% Hiekanjyvät

SUOMEN ATTACIN JÄSENLEHTI

2/2013

TAISTELUT EUROOPAN TULEVAISUUDESTA

KREIKKA – TROIKAN IHMISKOE
ALTER SUMMIT
RAHOITUSMARKKINA-
VERON ASKELMERKIT
CETA & EUROOPAN KOKONAIS-
TALOUDELLINEN KESTÄVYYS
GEMENSAM VÄLFÄRD

Pääkirjoitus

KOHTI PAREMPAA MAAILMAA, EUROOPPAA – JA ATTACIA?

Euroopan lamaannus ei ota talttuakseen. Ja ihme kös tuo: kriisiä on hoidettu lähes puoli vuosikymmentä samoin menetelmin, joilla IMF ja Maaailmanpankki 1980-luvulla ajoivat velkaantuneita kehitysmaita taloudelliseen ja sosiaaliseen umpikujaan. IMF itse on myöntänyt sekä taannoisia että nykyisiä virheitään – ottamatta niistä opikseen. EU:n instituutioissa ja valtioiden johdossa taas ei ilmeisistä todisteista huolimatta vielä myönnetä kriisinhoidon toimimattomuutta. Kumpikin toimintatapa – virheiden toistaminen tai niiden kieltäminen – tuntuu älylliseltä loukkaukselta.

Paitsi, jos veloista pääseminen ja talouden elvyttäminen eivät olleet ensisijaisesti edes tarkoituksena? Euroopan aktivistien ja vaihtoehtoeconomistien piireissä alkaa olla jaettua tietoa, että valitun kriisipolitiikan tavoitteet ovat jotain aivan muuta kuin sen perusteluina käytetyt velkaantumisen pysäyttäminen ja talouskasvu. Demokraattisen valtuutuksen puute, (finanssi)pääoman edut ja uusliberaali ideologia ovat sisäänrakennettuina niissä instituutioissa, jotka ovat sanelleet taannoiset ja nykyiset kriisinhoidon menetelmät – ne ovat häikäilemättä käyttäneet kriisejä hyväkseen demokratian, hyvinvointivaltion ja työntekijöiden oikeuksien alasajoon, vaihtoehtojen vaientamiseen ja vallan keskittämiseen entisestään.

Jos kriisinhoidon todellinen agenda on Euroopassa jo kaikkien tiedossa, niin mistä johtuu yhtenäisen vastarinnan puute? Ehkä tärkein syy on vastarinnan sisäinen hajautuneisuus. Vallan ja pääoman keskittämistä ja uusliberaalia talouspolitiikkaa ajava rintama on huomattavasti harvalukuisempi (sic!) ja yksimielisempi kuin se ihmiskunnan enemmistö, jolla olisi mitä moninaisimpia syitä nousta yhtenäisenä sitä vastaan.

Perinteisen, työllisyyttä ja tasaisemmin jakautuvaa talouskasvua ajavan vasemmiston on vaikea yhdistyä kulutuksen vähentämistä vaativien ekologisten liikkeiden kanssa, eivätkä nykypäivän horisontaaliset liikehdinnät hevin istu samaan pöytään hierarkisten, ”systeemin osana toimivien” puolue- ja ammattijärjestöjen kanssa. Rasistiset epäluulot saavat kriisioloista pontta, vaikka ongelmat ovat kaikkialla pitkälti samoja (heikoimmat kärsivät eniten) ja niiden todelliset syyt pikemminkin luokka- kuin kansallis- tai kulttuurirajoista juontuvia.

Vastarinnan hajaannus on ymmärrettävää: kun media kautta Euroopan on pitkälti valtaa pitävien hallinnassa, ei yhdistävää narratiivia pääse syntymään. Yksi tehokkaimmista vastarinnan lamauttamisen strategioista on keskinäisen eripurin ja vastakkainasettelun ruokki-

minen sellaisten toimijoiden kesken, joilla olisi kaikki syyt katsoa eroavaisuuksiaan läpi sormien ja yhdistää voimansa.

Kreikan Ateenassa heinäkuussa järjestetyn Alter Summitin (AS) piti olla kesän 2013 tapaus eurooppalaisen, autoritaarisen uusliberalismin viimeisintä aggressiota vastustavan kansanrintaman järjestäytymisessä. Tapahtuman itseasetettu tavoite oli saattaa yhteen kansalaisyhteiskuntaa, ammattijärjestöjä sekä politiikan ja kulttuurielämän henkilöitä yli rajojen yhdistämään voimansa ja näkemyksensä demokraattisemman, tasa-arvoisemman ja sosiaalisesti ja ekologisesti kestävämmän Euroopan rakentamiseksi. Arviot tässä onnistumisesta ovat olleet kriittisiä: kreikkalaisia aktivisteja ja järjestöjä oli paikalla huomattavasti odotettua vähemmän, mediahuomiota ei saatu eikä mitään konkreettista, laaja-alaisesti eurooppalaisia toimijoita yhdistävää toimintasuunnitelmaa (taaskaan) luotu.

Vaikka välittömät tulokset jäivät toivotuista, tapahtuman vaikutusta eurooppalaisen vastarinnan muotoutumisprosessiin pidemmällä ajalla on vielä aikaista arvioida. Temaattiset keskustelut eivät ehkä yhdistyneet keskenään, mutta niiden sisällä yhteistyö eteni ja konkreettisiakin toimintasuunnitelmia luotiin. Tapahtuma toi kriisin keskellä kamppailevaan Ateenaan yli tuhat ihmistä 200 järjestöstä, 20:stä Euroopan maasta: vaikka osallistujamäärä kokonaisuudessaan oli moniin muihin kansainvälisiin ja kansallisiin tapahtumiin verrattuna vaatimaton, tapahtuma on väistämättä osaltaan edistänyt kansainvälisen solidaarisuuden, ymmärryksen ja yhteistyön kehittymistä Euroopassa. Yksi esimerkki ovat tässä Hiekankjyvissä julkaistavat, AS:n suomalaisten osallistujien kirjoitukset tapahtumasta ja sen liepeiltä.

Tämän Hiekankjyvät-numeron julkaiseminen on harvalukuisen, vapaaehtoisen aktiivijoukon ansiota. Pienin inhimillisin resurssein Suomen Attac on viime vuosina jatkanut työtään maailmantalouden epäkohtien paljastamiseksi ja vaihtoehtojen esiin nostamiseksi. Vuonna 2007 lanseerattu, suosittu Maailmantalous.net-verkkoportaali on uusittu, ja sen yhteydessä on julkaistu päivitetty painos maailmantalouden sanastoa avaavasta tietosanakirjastamme. Kunnallisvaalien yhteydessä heräteltiin keskustelua kunnallistalouden ja veroparatiisien kytköksistä. Valheellista kansojen ja etnisten ryhmien välistä vastakkainasettelua ruokkivana aikana olemme tehneet parhaamme rajat ylittävän solidaarisuuden, vuorovaikutuksen ja ymmärryksen lisäämiseksi. Vuoden

alussa käynnistyi uusi hanke suomalaisyritysten veroparatiisikytkösten selvittämiseksi, ja vastikään on julkaistu vaihtoehtoisia kriisiratkaisuja esittelevä esite Kriisinjälkeinen talouspolitiikka.

Kaikki nämä sekä monet muut hankkeet ja pyrkimykset tekevät Attacista järjestön, jonka toimintaa haluan itse vakaasti tukea. Mutta mistä johtuu, että toimintaa ja hankkeita toteuttaa niin harvalukuinen aktiivien joukko? Olisiko Attacin tavoitteissa tai toimintatavoissa jotain päivitettävää? Kuinka kehittää toimintaa niin, että se tarjoaisi jäsenistölle paremmin keinoja tuoda omaa kiinnostustaan ja osaamistaan esille?

Attacin, Euroopan ja maailman tulevaisuutta puidaan isolla porukalla Attacin syysseminaarissa 20.–22. syyskuuta Bromarvissa. Kovan luokan keskustelun lisäksi luvassa on puhdasta hauskanpitoa ja reipasta talkoilua. Lisää tietoa seminaarista löytyy tämän lehden takakannesta sekä Attacin nettisivuilta.

Toivotan kaikki Attacin vanhat, uudet ja tulevat jäsenet mukaan rentoon tunnelmaan ja syvällisiin keskusteluihin! Bromarvissa tavataan!

LÄMPIMIN TERVEISIN

EVA TALVIKALLIO, ATTAC RY:N PUHEENJOHTAJA

VASTARINTAKUVA TÄLLÄ PALSTALLA JULKAISTAAN KULUVAN KVARTAALIN VASTARINTAKUVA.

Ateenan Gay Pride- ja Alter Summit -kulkueet kohtasivat Kreikan parlamenttitalon edustalla 8.6.2013. Kuva: Eeva Talvikallio.

HIEKANJYVÄT ON SUOMEN ATTAC RY:N JÄSENLEHTI. Toimituskunta:

Marko Juutinen (päätoimittaja), Eeva Talvikallio, Marissa Varmavuori, Johanna Perkiö, Omar El-Begawy, Reetta Pekkanen **Oikoluku:** Reetta Pekkanen **Taitto:** Ville Sutinen **Painopaikka:** I-Print, Seinäjoki 2013 **Palautte ja juttuideoita:** hiekankjyvät@attac.fi
ISSN-L 2243-3899, ISSN 2243-3899 (Painettu), ISSN 2243-3902 (Verkkajulkaisu)

TÄSSÄ NUMEROSSA

Pääkirjoitus: Kohti parempaa maailmaa, Eurooppaa – ja Attacia? Eeva Talvikallio.....	2
Hiekanjyviä ja toivonkipinöitä Anita Kelles-Viitanen	3
Päivä on pulkassa Marko Juutinen	3
Troikan ihmiskoe Georgios Daremas.....	4–5
Rahoitusmarkkinaveron askelmerkit Mikko Sauli ja Heikki Patomäki.....	5–6
ALTER SUMMIT	7–9
Alter Summit – toisenlaista maailmaa vaativien ja sitä elävien kohtauspaikka Marissa Varmavuori	7
Universaalia vai tarveharkintaista perusturva? Johanna Perkiö	7
Takaisin yhteisöön Eeva Talvikallio.....	8–9
Ruotsalaiset kamppailuun hyvinvoinnin puolesta Omar El-Begawy	10
Kohti kestävä tulevaisuutta Marko Juutinen	11
Eliittihypoteesi Marko Juutinen	12

HIEKANJYVIÄ, TOIVONKIPINÖITÄ

TÄLLÄ PALSTALLA KERROTAAN HYVIÄ UUTISIA.

Brasilian työministeriö haastaa Samsungin oikeuteen

Brasilian työministeriö haastaa Samsungin oikeuteen huonoista työoloista Samsungin tehtailla Amazonasin alueella. Ministeriön mukaan tehtaan työntekijät tekevät töitä 15 tuntia päivässä, niistä 10 tuntia seisaallaan. Toisinaan he työskentelevät jopa 27 päivää yhteen menoon ilman vapaapäiviä. Missä muualla työministeriöt toimivat yhtä railakkaasti? <http://www.business-humanrights.org/Links/Repository/1021345>

Pitkiä työaikoja ei ole vain kehitysmaissa

Pitkiä työaikoja ei ole vain kehitysmaissa, joten työministeriöillä riittäisi hommia lännessäkin. Isossa-Britanniassa **Merrill Lynchin** palkkaama harjoittelija kuoli tehtyään yhteen menoon töitä 72 tuntia. Traaginen tapaus on nyt kirjoittanut lehdistön kommentoimaan harjoittelijoiden työmäärän, työttömyyden uhan ja työnantajien kohtuuttomien vaatimusten tappavaa yhdistelmää. <http://www.theguardian.com/money/2013/aug/21/bank-intern-death-working-hours>

Maakaappaukset lisääntymässä ja aktivistit vaikeuksissa, mutta toivoakin on

Laosissa vaihtoehdoisen Nobelin voittanut kansalaisaktivisti **Sombath Somphone** on ollut kateissa kohta jo kahdeksan kuukautta. Vaikeuksissa on ollut myös burmalainen **Htin Kyaw**, jota uhkaa vankilatuomio. YK ja Maailmanpankkikin ovat kiinnittäneet viljelysmaiden kaappauksiin huomiota, mutta kansainvälisillä yhteisöillä on parhaimmillaankin tarjota vain suosituksia. Näin siitakin huolimatta, että maiden vieminen pienviljelijöiltä lisää köyhyyttä. Esimerkiksi Kamputseassa 73 % viljelysmaasta on luovutettu yrityksille, usein ulkomaisille, vaikka suurin osa siitä kuului pienviljelijöille.

Monissa muissakin maissa tilanne on huono. Arvioidaan, että 120–200 miljoonaa eekkeriä maata on joutunut kansainvälisten pörssiyritysten käsiin. Toivon pilkahduksen tarjoaa Georgia, joka on kieltänyt maan myynnin ulkomaalaisille. Kansalaistoiminnallakin on ollut merkitystä.

Monissa maissa, kuten Kamputseassa, maakysymykset ovatkin nousseet vaaliohjelmiin. Latinalaisessa Amerikassa taas alueellinen tuomioistuin Inter-American Court on onnistunut palauttamaan maita muun muassa alkuperäiskansoille.

<http://farmlandgrab.org/post/view/22377>

<http://farmlandgrab.org/post/view/22375>

<http://www.rfa.org/english/news/myanmar/ko-htin-kyaw-08092013162326.html>

<http://www.survivalinternational.org/news/9152>

Perustuslakituomioistuin toimii Kolumbiassa syrjäytettyjen hyväksi

Kolumbian perustuslakituomioistuin on ensimmäistä kertaa ottanut päätöksissään huomioon syrjäytettyjen ja huonommassa asemassa olevien kansanosien oikeudet ja pannut näin alulle alhaalta ylöspäin etenevät lakiprosessit. Se huomioi eri väestöosien epätasa-arvon ja langettaa myös korvausvaatimuksia, jos epätasa-arvoa esiintyy esimerkiksi hankinnoissa.

<http://www.escri-net.org/caselaw>

Rahamarkkinoiden läpinäkyvyys vaatii whistleblower-toimintaa

Ann Hollingshead kuvailee Financial Transparency Coalitionissa useiden eri henkilöiden tiedonantotoimintaa ja sitä, miten se on paljastanut rikollista salailua ja rahan kätkemistä. Mukana tarkastelussa on UBS:ssä toiminut **Bradley Birkenfeld**, Julius Bärissä toiminut **Rudolf Elmer** sekä tapaus Anonymous Whistle Blower järjestöstä International Consortium of Investigative Journalists. Nämä henkilöt ja järjestöt tekevät valtioille ja veronmaksajille suuren palveluksen. Olisikin aika tunnustaa heidän toimintansa eikä ajaa heitä takaa kuin rikollisia.

<http://www.financialtransparency.org/2013/07/17/the-importance-of-whistleblowers-to-financial-transparency/>

ANITA KELLES-VIITANEN

MUISTITHAN MAKSAA JÄSENMAKSUN? Attacin toiminta on riippuvaista aktiiveista ja jäsenmaksuista! Jäsenmaksu maksetaan Attac ry:n tilille FI36 4730 001021 4590. Huomaathan, että tilinumero on muuttunut! Viestikenttään Eutunimi Sukunimi jäsenmaksu 2013.

PÄIVÄ ON PULKASSA

Kun ennen sanottiin, että päivä oli pulkassa, oli työt tehty ja puukappaleessa – ns. päiväpulkassa – puukolla viilletty arpi.

Päiväpulkka koostui kahdesta kappaleesta. Toinen oli isännällä, toinen työmiehellä. Työpäivän jälkeen kaksi osaa liitettiin yhteen, ja puukon sivallus jätti jäljen sekä isännän että rengin puoliskoon. Palkka maksettiin viiltojen perusteella. Jos ei ollut viiltoa, ei tullut palkkaa. Tässä mielessä pulkalla oli rahan tehtävä: se toimi arvon mittarina, ja tuo arvo oli suoraan verrannollinen työn määrään.

Itse pulkan hinta ei koskaan ollut järin suuri – ei ole kovin työlästä veistää sellaista puukappaleesta. Pulkka ei maksanut muuta kuin vaivan tehdä sellainen.

Nykyaikainen paperiraha ei liioin ole kovin työlästä valmistaa, mutta se maksaa enemmän kuin pelkän tekemisen vaivan.

Tämä johtuu velasta.

Valtaosa käytössämme olevasta rahasta on velkaa. Suurin osa siitä on yksityisten liikepankkien antamaa. Ja velka taas tarkoittaa korkoja.

Kun tämän päivän palkansaaja on saanut työnsä tehtyä, ei hänen päivänsä ole pulkassa vaan pankissa, ja työtä mitataan rahalla. Yhtä työpäivää ei kuvaa puukolla tehty viilto, vaan sille on olemassa jokin digitaalinen numeroarvo

työnantajan tilillä.

Kuinka hyödyllistä tai haitallista tämä siten on työntekijän näkökulmasta, riippuu siitä, kuinka paljon työntekijöiden on maksettava numeroiden käytöstä – eli siitä, kuinka suuri osa kaikesta käytettävissä olevasta rahamäärästä on korkoa tuottavaa velkaa.

Kun työllä on paitsi tuotettava oma elantosa, myös maksettava korvaus työvälineiden omistajille, maanomistajille ja vaihdon välineen haltijalle, voi velkarahasta tulla ongelma.

Sellainen rahajärjestelmä, joka perustuu yksityisten tahojen kykyyn päästä osingolle kaikesta taloudellisesta toiminnasta, tarkoittaa paitsi laillistetun varkauden muotoa, myös vakavaa ongelmaa talouden toimintakyvyn ja demokration kannalta.

Talouden toimintakyvyn kannalta ongelma syntyy rahan liikkeellepanijoiden ja rahoitusmarkkinoiden välisestä suhteesta. Joillakin vähemmistöillä on etuoikeutettu asema muiden markkinatoimijoiden suhteen.

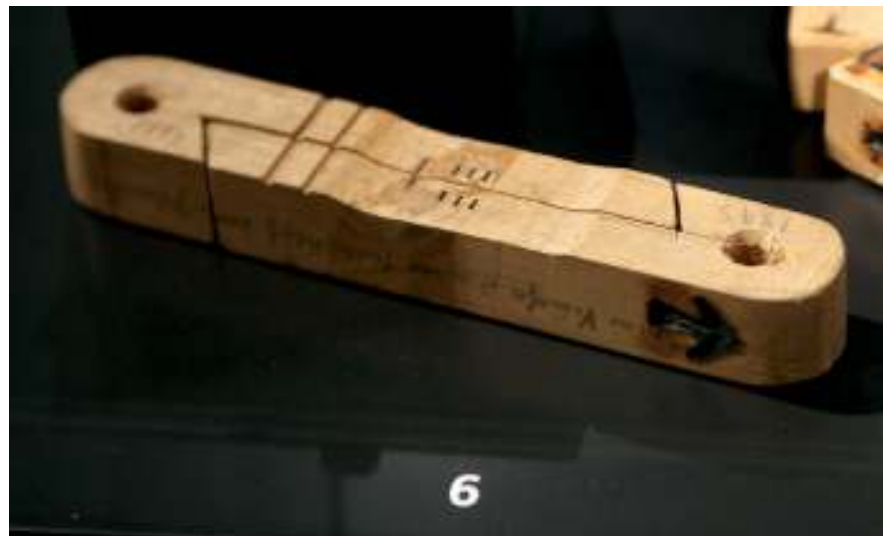
Demokratian kannalta ongelmallista on taloudellisen vallan kasaantuminen poliittista vaikutusvaltaa tavoittelevalle vähemmistölle. Sillä sitähän rahoituslaitosten valta tarkoittaa. Aiheesta piti vakavahenkisen puheen Yhdysvaltain presidentti **Andrew Jackson** jo yli sata vuotta sitten, kun amerikkalaiset yksityispank-

kiirit halusivat saada oikeuden rahan tuottamiseen, eli ryhtyä valtion pankkiireiksi.

Kaikesta huolimatta julkinen velkaantuminen voi keynesiläisten periaatteiden mukaisesti olla edullista. Se edellyttää mahdollisuutta säännellä rahoituslaitoksia, niiden asemaa ja velanantoa: julkinen sääntelee yksityistä, ei päinvastoin.

Euroopan keskuspankin jäsenmailleen myöntämä velka ei ole tässä mielessä riippumatonta yksityisen sektorin intresseistä. Se täytyy kierrättää rahoitusmarkkinoiden kautta, eli alistaa se yksityisen sektorin verotettavaksi ennen siirtymistä julkiseen kassaan.

MARKO JUUTINEN

Päiväpulkka. Kuva: Wikipedia.

TROIKAN IHMISKOE

Kreikka toimii julman kokeilun kenttänä, jolla Euroopan instituutiot, valtiot ja IMF testaavat äärimmilleen vietyä leikkauspolitiikkaa. Samaa lääkettä syötetään kansoille kautta mantereen eri versioina ja vaihtelevin annostuksin. Ahdingon synnyttämä vastarinta on vilkasta ja monimuotoista, mutta vielä hajautunutta ja tehotonta. Kreikan Attacin perustajajäsen, sosiologi **Georgios Daremas** ehdottaa konkreettisia ratkaisuja kansalaisyhteiskunnan haasteiden ylittämiseksi.

Huhtikuussa 2010 Kreikasta tuli koekenttä Euroopan keskuspankin (EKP), IMF:n ja EU:n komission (yhdessä nk. Troikka) ohjauksessa toteutettavalle leikkauspolitiikalle. Kokeilun tekosyyksi annettiin maan korkea valtionvelka ja kyvyttömyys rahoittaa velanmaksua kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden kautta.

Troikka ilmestyi Kreikan ”pelastajaksi” tarjoten maalle EU:n ja IMF:n takaamaa rahoitusta ”sisäisen devalvaation” politiikkaa vastaan: valtion budjettia oli leikattava, suoria ja epäsuoria veroja nostettava, julkisia palveluita yksityistettävä ja julkista omaisuutta myytävä. Lisäksi työmarkkinoiden sääntelyä oli purettava, kansallisia työehtosopimuksia mitätöitävä, vähimmäispalkkaa laskettava, julkisia investointeja karsittava, julkisen sektorin palkkoja, eläkkeitä ja sosiaaliturvaa leikattava ja valtion taloudellisesta itsemääräämisoikeudesta luovuttava.

Budjettikurin ja velan hillinnän nimissä toteutettu leikkauspolitiikka on johtanut maan pankkisektorin romahtamiseen ja täydelliseen riippuvaisuuteen EKP:sta pääomituksessa sekä maan talouden taantumisen suhteuttomaan, myötäsykliseen kiihtymiseen ja työttömyyden räjähdysmäiseen kasvuun. Muita leikkauspolitiikan seurauksia ovat maan pk-yrityssektorin tuhoutuminen, yleinen köyhtyminen sekä poliittisen järjestelmän lähes täydellinen rampautuminen ja moraalikato. Poliittisen järjestelmän toimimattomuus on puolestaan vauhdittanut ”järjestelmänvastaisena” poliittisena voimana itsensä esittävien äärioikeistolaisien ja uusfasististen suuntausten kasvua.

LIKEHDINNÄN KIRJO JA ORGANISOIDUN VASTARINNAN HAASTEET

Viimeisten kolmen vuoden aikana on syntynyt kirjava valikoima erilaisia aloitteita ja liikehdintöjä, jotka vastustavat leikkauspolitiikkaa ja kamppailevat sen vaikutuksia vastaan. Vastarinnan pääasiallisia muotoja ovat lakot, massamielenosoitukset ja protestit, occupy-tyyliset liikkeet, kansalaisyhteiskunnan vastarinta-aloitteet (mm. julkiset luennot, vetoamukset, tiedonvälitys ja vetoaminen muihin eurooppalaisiin toimijoihin), solidaarisuusverkostot sekä kansalaistottelemattomuus. Kokonaiskuva on vastarinnan tarkoituksenmukaisuuden ja tehokkuuden kannalta ristiriitainen.

Lakkoliikehdintä on lisääntynyt huomattavasti, mutta sen vaikuttavuus on vähentynyt. Syitä tähän ovat muun muassa hätköidyt lakkopäätökset ja rivijäsenistön heikko osallistaminen, poliittisen ajoituksen huomiotta jättäminen, solidaarisuuslakkojen vähäisyys, ammattijärjestöjen keskinäisen ja kansalaisyhteiskunnan kanssa tehdyn yhteistyön puute, lakkotavoitteiden heikko viestintä, valtamedian vihamielinen asenne sekä ammattijärjestöjen huono maine, joka johtuu niiden epäitsenäisyydestä suhteessa valtapuolueisiin.

Lisäksi julkisen sektorin työntekijöiden kes-

kuudessa harjoitetaan niin kutsuttua passiivista vastarintaa: työtä tehdään mahdollisimman vähän, vain muodolliset vaatimukset täyttäen. Syynä ovat ankarat ja yllättävät julkisen sektorin palkkojen leikkaukset, valitettavana seurauksenaan se, että tyytymättömyys julkista sektoria kohtaan on lisääntynyt ja vastakkainasettelu valtaväestön ja julkisen sektorin välillä kasvanut.

Mielenosoituksilla – silloin, kun julkisen ja yksityisen sektorin ammattijärjestöt ovat päättäneet niistä yhdessä ja kun niillä on opposition tuki – onnistutaan saamaan liikkeelle suuria määriä mielenosoittajia, kasvattamaan yleistä tietoisuutta ja harjoittamaan keskitettyä painostusta ratkaisevissa äänestyksissä, jotka koskevat EU:n yhteisymmärryspöytäkirjojen

säätämistä laeiksi.

Vastaavasti silloin, kun mielenosoituksia järjestetään erillään ja kapein tavoitein, ne mobilisoivat vain harvoja, ne koetaan yleisesti häiriöksi ja media esittää mieltään osoittavat ryhmät omaa etuaan ajavina, korporatistisina klikkeinä.

ITSEORGANISOITUNUT VASTARINTA

Vuosien 2010–2011 aikana kehittyi spontaani, tyytymättömien kansalaisten massaliike, joka piti hallussaan keskeisiä julkisia tiloja kuukausia putkeen. Tämä liikehdintä koki monille massaliikkeille tyypillisen kohtalon: kyvyttömänä muuntamaan spontaania protestidynamiikkaa kestäväan, järjestäytyneeseen muo-

toon, joka mahdollistaisi tarkastimääriteltyjen tavoitteiden asettamisen ja synnyttäisi tunteen jaetusta identiteetistä, se kukoisti hetken ja laantui.

Yksi tärkeimmistä syistä liikehdinnän laantumiseen oli massojen kontrollointiin käytetty taktiikka lisätä poliisiväkivaltaa. Taktiikka kärjistyi räikeällä tavalla, kun poliisi käytti äärimmäisiä keinoja sellaisia tavanomaisia, sananvapautta ja kuulluksi tulemistä vaativia kansalaisia vastaan, joista monilla ei ollut aiempaa kokemusta poliisiväkivallasta tai edes julkisista kokoontumisista. Hallinnot käyttävät tätä pelonlietsunnan strategiaa yleisesti kansalaistensa oikeuksien ja vapauksien rajoittamiseen.

Kansalaisten omat vastarinta-aloitteet ovat myös lisääntyneet vauhdilla. Niiden tehokkuutta kuitenkin heikentävät täydellinen näkymättömyys valtamediassa, aloitteiden kapealaisuus (yhteen asiaan keskittyminen estää yhteistyön eri ryhmien kesken ja vaikeuttaa laajemman yleisön puhuttelua), sukupuolvien välinen kuilu aloitteissa käytetyn viestintätekniologian hallinnassa sekä täysi yhteydenpuute poliittisen järjestelmän kanssa. Ei ole olemassa institutionaalisia kanavia, jotka välittäisivät elektronisessa julkisessa tilassa ilmaistut huolet, vaatimukset ja ehdotukset viralliseen päätöksentekoprosessiin.

Myös erilaisia solidaarisuusverkostoja ja ”oma-apu-järjestöjä” on syntynyt monin paikoin. Ne tekevät merkittävää työtä muun muassa jakamalla ruokaa, terveyspalveluita, tukipetusta ja lakineuvontaa ilmaiseksi vähävaraisille sekä välittämällä maataloustuotteita suoraan tuottajilta kuluttajille. Näiden aloitteiden ensisijaisia haasteita ovat verkostojen nurkkakuntaisuus ja paikallisuus, resurssipula (koskien niin rahoitusta, toimitiloja, valtion tukea, palkallista henkilöstöä kuin organisatorista ja teknologista tietotaitoa), koordinoinnin puute Kreikan kristillis-ortodoksisen kirkon hyväntekeväisyysverkoston kanssa sekä solidaarisuuspyrkimysten heikko kommunikointi valtakunnallisella tasolla.

Edellä mainittujen lisäksi on syntynyt liikeitä, joiden pääasiallinen toiminnan keino on kansalaistottelemattomuus. ”Emme maksa” -tyyppiset liikkeet vastustavat yksityisten yritysten vaatimia ”laittomia” tietullimaksuja, kohtuuttomasti ja ilmoittamatta korotettuja julkisen joukkoliikenteen palvelumaksuja sekä kaikelle yksityisasumiselle asetettua veroa, jonka maksamatta jättäminen voi johtaa sähköjalkelun lakkauttamiseen (johtuen siitä, että vero kerätään sähkölaskun yhteydessä).

Hallitus reagoi tällaisten aktivistiliikkeiden nousuun asettamalla maksamatta jättämisestä ankaria rankaisutoimia, mukaan lukien ehdotonta vankeutta, mikä on johtanut aloitteiden määrän ja vetovoiman kasvun pysähtymiseen. On huomattava ongelma, ettei kansalaisten ulottuvilla ole mitään sellaista itsenäistä auktoriteettia, jolle esittää huolensa ja kyseenalaistaa

Kreikan Attacin perustajajäsen Georgios Daremas.

lainvoimattomilla ministeritason säädöksillä yhtäkkisesti ja mielivaltaisesti asetettujen verojen ja korotettujen palvelumaksujen logiikkaa.

KONKREETTISIA EHDOTUKSIA UMPIKUJASTA ETENEMISEKSI

Kuinka vastarinnan kohtaamiin haasteisiin siten voisi vastata ja minkälaisin konkreettisin keinoin? Mahdollisuuksia on monia. Ensinnäkin protestitapahtumien järjestäminen ja mainostaminen olisi synkronoitava kansainvälisesti ja siten, ettei synkronointi toisissa pohjoisen ja eteläisen Euroopan kahtiajakoa. Olisi luotava pysyvä, eri liikkeiden ja aloitteiden yhtenäisyyttä korostava elektroninen verkosto välineeksi yhteisen kampanjoinnin ja solidaarisuushankkeiden järjestämiseen.

Vastavoimana kasvavalle uusnationalismille, oikeistolaiselle euroskeptisismille ja kapeakatseiselle kansallisiin etuihin keskittymiselle on vahvistettava vaihtoehtoja Eurooppa-myönteistä asennetta, joka on kriittinen EU:ta kohtaan, mutta kannattaa yhteistä ja valistunutta eurooppalaista identiteettiä, vapautta, veljeyttä ja tasa-arvoa.

Käytännössä tämä voi onnistua korostamalla

nykyisen EU:n demokratiavajetta ja kampanjoimalla sellaisen itsenäisen, voittoa tavoittelemattoman televisiokanavan perustamisen puolesta, joka edustaisi eurooppalaista kansalaisyhteiskuntaa. (Nykyisten EU-sopimusten mukaan komissio on velvoitettu rahoittamaan hankkeita, jotka edistävät yhteisen eurooppalaisen julkisen tilan luomista.) Lisäksi kansalaisjärjestöjen ja liikkeiden olisi alettava tosissaan kampanjoida eurooppalaisen kansanäänestyksen puolesta.

Valtamedian etnosentrisyyden vuoksi monissa EU-maissa ei olla tietoisia niistä keskenään identtisistä uusliberaaleista politiikkaratkaisuksista, joita eri maissa on tehty eri versioina ja vaihtelevin annostuksin. Tämä EU:n yleinen strategia on saatettava julkiseen tietoisuuteen, ja ihmiset on saatava tajuamaan, että he jakavat yhteisen kohtalon. Tiedonpuutteen ongelmaan on puututtava vahvistamalla kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja luomalla internet-pohjainen, Euroopan laajuinen foorumi kokemusten jakamiselle. Ottaen huomioon vastarintaliikkeen tämänhetkisen medianäkymättömyyden ja valtamedian sitä kohtaan harjoittaman syrjinnän, olisi tärkeää listata kaikki ”ystävällismieliset” mediakontaktit ja toimittajat ja paljastaa

heidän avullaan EU:n instituutioiden toimintaperiaatteet kaikkien nähtäväksi.

Tulevat eurovaalit ovat kriisiytyneessä Euroopassa merkittävä strateginen poliittinen tapahtuma. Sen sijaan, että jäämme passiivisina todistamaan koko EU:n historian oletettavasti alhaisinta äänestysaktiivisuutta, vaaleja voisi lähestyä yhteisin kampanjavoimin – esimerkiksi asettamalla yhteisiä ehdokkaita ja tuemalla ehdokkaita, jotka puolustavat yhteisen tilan luomista Euroopan liikehdinnöille, tuemalla sosiaalisten kysymysten nostamista puolueiden agendalle tai painostamalla puolueita asettamaan sosiaaliset ja demokraattiset uudistukset tärkeysjärjestyksessään etusijalle.

Lisäksi on harkittava kansainvälisen kampanjan järjestämistä lakiavun tarjoamiseksi kaikille niille, joiden perustavanlaatuisia vapauksia on kriisinhoidon ja protestien hillinnän nimissä rikottu, sekä yhteisen vetoomuksen esittämiseksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle kansalaisten rauhanomaisen kokoontumisen ja mielenosoitusoikeuksien puolustamiseksi. Tämä voisi olla yhteinen vastauksemme siihen brutaaliuteen, jolla Kreikan, Espanjan, Portugalin ja muidenkin Euroopan maiden hallinnot jatkuvasti kohtelevat omia kansalaisiaan.

KIRJOITANUT **GEORGIOS DAREMAS**
TIIVISTÄEN SUOMENTANUT **EEVA TALVIKALLIO**

Georgios Daremas on sosiologi, tutkija ja Kreikan Attacin perustajajäsen ja hallituksen jäsen. Viime vuosien aikana hän on osallistunut sekä järjestäjänä että puhujana lukuisiin Attacin organisoimiin tilaisuuksiin, joissa on käsitelty muun muassa EU:n demokratiavajetta, lobbausta, talouskriisiä ja köyhyyttä. Hän osallistuu lisäksi aktiivisesti Kreikan paikallisten solidaarisuusverkostojen työhön ja toimii tällä hetkellä luennoitsijana Indianapolisin yliopiston Ateenan kampuksella. Artikkelit on tiivistelmä Daremasin Alter Summit -tapahtumaa varten laatimasta raportista, joka käsittelee Kreikan tilannetta sekä Troikan leikkauspolitiikkaa vastustavia kampanjoita ja kamppailuja.

RAHOITUS- MARKKINAVERON ASKELMERKIT

Keskustelu rahoitusmarkkinaveron toteuttamisesta on vellonut kiivaana Euroopassa siitä saakka, kun komissio teki verosta ensimmäisen esityksen syksyllä 2011. Viime helmikuussa annettu uusi luonnos on tavoitteisiinsa nähden ponneton, mutta sellaisenaankin merkki verohankkeen edistymisestä.

Vuoden 2011 vero olisi kattanut kaikki unionin 27 jäsenmaata. Seuraavan vuoden loppuun mennessä hankkeessa oli mukana yli puolet vähemmän jäseniä. Lopulta 11 jäsenmaan tukema ehdotus hyväksyttiin Euroopan parlamentissa joulukuussa 2012. Nuo 11 euromaata, joihin Suomi ei kuulu, ovat toteuttamassa veroa osana ”vahvistettua yhteistyötä”. Parlamentin käsittelyn pohjalta komissio julkisti 14.2.2013 uuden esityksen, johon nykykeskustelu perustuu.

Erityisesti Iso-Britannia on vastustanut veroa. Vuoden alussa se haastoi komission Euroopan unionin tuomioistuimeen. Britannia haluaa, ettei se joudu keräämään veroa Lontoon finanssikeskuksessa tapahtuvista kaupoista, vaikka niitä tehtäisiin veron piiriin kuuluvilla osakkeilla. Komission nykyinen ehdotus nojaa

alkuperämaa-periaatteeseen, eli veroa kerätään kauppapaikasta riippumatta kaikista kaupoista, jotka on käyty veroa soveltavissa maissa liikkeelle lasketuilla osakkeilla ja johdannaisilla.

Britannian oikeustoimet ja verohanketta ajaneen 11 maan erimielisyys yksityiskohdista saivat monet jo keväällä odottamaan hankkeen kuolemaa – ennenaikainen odotus, koska neuvottelut jatkuvat yhä. Seuraavassa vedämme yhteen veron hyviä ja huonoja puolia Attacin tavoitteiden näkökulmasta.

HUONOT PUOLET: EI DEMOKRATIAA EUROOPASSA

Komissio on jo pitkään halunnut vähentää poliittisesti hankalien jäsenmaksujen merkitystä budjetissaan. Eräs komission motiiveista

JATKUU
SEURAAVALLA
SIVULLA

Transaktioverossa mukana olevat 11 maata.

rahoitusmarkkinaveron synnyttämiseksi oli sen tulojen kanavoiminen suoraan unioniin budjettiin. Se osoittautui poliittisesti mahdottomaksi. Jäsenmaat eivät hyväksyneet komission ehdotusta unionin veronkanto-oikeudesta, ei edes vastineeksi jäsenmaksuhelpotuksista.

Nyky mallin mukaan vero ei olisi yksiselitteisesti ylikansallinen vero, vaan pikemmin ve-

”Vaikka nykyesityksellä on suuri riski vesittyä – suppeutensa vuoksi veron tavoitteet jäävät ehkä saavuttamatta ja ennakkotapaus globaalil veron epäonnistumisesta syntyy – on voimistunutta kiinnostusta rahoitusmarkkinoiden verottamiseksi ja sääntelemiseksi tervehdittävä ilolla. Jo oli aikakin!”

rotuksellinen yhteistoimintamenettely, jolla jäsenmaat koordinoivat omia kansallisia verojaan.

Komissio ehdotti eurooppalaista veroa ja jäsenvaltioista riippumatonta EU-budjettia ilman keskustelua demokratiasta. Tilanne muistuttaa Yhdysvaltain ja Ranskan vallankumouksista, jolloin demokraattien huoli kiteytyi lauseeseen: ”Ei verotusta ilman edustusta!”

Konteksti on nyt kokonaan toinen. Rahoitustransaktiovero kohdistuu epäsuosittuun rahoitussektoriin ja jäsenvaltioilla on edustajia unionissa. Demokratiuongelma on silti todellinen.

HUONOT PUOLET: EI VALUUTANVAIHTOVEROA

Komission esittämään malliin liittyy muitakin ongelmia, joiden vuoksi koko harjoitusta voi pitää epäonnistuneena. Muistin virkistykseksi lienee syytä kerrata Suomen Attacin tavoitteita veron suhteen.

Suomen Attacin kannattaman luonnoksen keskeinen ehdotus on uusi globaali instituutio, joka hallinnoi veroa ja päättää sen tulojen käytöstä globaaleihin yleishyödyllisiin tarkoituksiin, kuten köyhyyden vähentämiseen ja ilmastonmuutoksen torjuntaan. Komission esitys ei sisällä ylikansallista instituutiota ja vielä vähemmän yleishyödyllisiä käyttötarkoituksia, vaikka monet muutkin järjestöt kuin Attac ovat vaatineet verotuottojen yleishyödyllistä käyttöä. Tältä osin ehdotus on siis täydellinen susi.

Vero ei myöskään koske valuuttakauppaa vaan ainoastaan valuuttakaupan johdannaisia, joilla valuuttaspekulaatioissa suojaudutaan kurssimuutoksista vastaan. Komissio on aiemmin vastustanut valuuttanvaihtoveroa, koska se rikkoisi Maastrichtin sopimuksessa määriteltyä pääomien vapaata liikkuvuutta. Valuuttakaupan poisjättämisen taustalla kummitelee tämä katsontakanta.

HYVÄT PUOLET: KOMISSIO OPPII?

Komission aikaisempi kanta nojautui pääomien liikkuvuuteen – veroa vastaan. Nyttemin linja on korjautunut: veron tavoitteena on saada rahoitussektori mukaan unionin talouden elvytykseen ja vähentää spekulatiivista kauppaa, sellaisia transaktiota, jotka eivät edistä rahoituksen ja tuotannon tehokkuutta.

Usko täydellisesti toimiviin markkinoihin on komission mukaan vanhentunut: markkinat eivät aina toimi tehokkaasti. Yksittäiset markkinatoimijat ja tietyt kaupankäynnin muodot voivat sekoittaa markkinoita – kuten kriisi on opettanut.

Komissio on arvioinut eri ratkaisumalleja, ja sen mukaan globaali ratkaisu olisi paras. Toissijaisesti se havittelee koko EU:n laajuista

TELAN JA GOLDMAN SACHSIN VIRHEELLISET LASKELMAT

Brysselissä lobataan suurella paatoksella rahoitusmarkkinaveron puolesta ja vastaan. Erään kansalaisjärjestötapoamisen muistion mukaan kaikkia tahoja ei kuulla samalla tavalla. Jos rahoitusmarkkinaveroa koskevia tapaamisia on viisitoista, on niistä yksi veron kannattajien ja 14 vastustajien kanssa.

Muistiossa huomio kiinnittyy toiseenkin asiaan. Sen mukaan komission edustajat vaikuttavat turhautuneilta veron vastustajiin, jotka pelkooan perustelematta väittävät veron tappavan koko rahoitussektorin.

Samasta olemme nähneet merkkejä Suomessakin.

Työeläkevakuuttajat Tela on suomalaisten työeläkeyhtiöiden etujärjestö, jota kuunnellaan oman alansa asiantuntijana julkisessa keskustelussa. Kun Tela esitti arvionsa veron kustannuksista suomalaisille työeläkeyhtiöille, monet löivät kantansa lukkoon. Esimerkiksi perussuomalaisten eduskuntaryhmä perusteli kielteistä kantaansa Telan laskelmilla syksyllä 2012 järjestetyssä Eduskunnan Attacin keskustelutilaisuudessa.

Telan laskelmien ongelma on se, että niiden loppusumma ei yksinkertaisesti pidä paikkaansa. Tela otti kaikki suomalaisten työeläkeyhtiöiden tekemät kaupat edelliseltä vuodelta, sovelsi veroa niihin ja laski yhteen – aivan kuin samat kaupat toteutuisivat myös veron tultua voimaan.

Tosiasiaa verolla on merkittäviä vaikutuksia työeläkeyhtiöiden sijoitusstrategioihin. Niistä Tela ei kokenut aiheelliseksi hiiskahtaa mitään, loppusumma kun olisi väistämättä kutistunut, eikä vero olisi näyttänyt niin pelottavalta heidän jäsenistönsä tulevaisuuden kannalta. Jos taas Tela todella uskoi omaan laskelmaansa, on sen ammattitaidosta syytä huolestua.

Huolissaan on syytä olla laajemminkin. Goldman Sachs julkaisi tänä kesänä raportin veron vaikutuksista. Laskelmat on toteutettu samalla metodilla kuin Telankin, eli kaikki kaupat on ynnätty ja veroa sovellettu. Komissio arvioi veron tuoton noin 35 miljardiin euroon, mutta Goldman Sachsin mukaan rahoitussektori maksaa veroa 170 miljardia. Lukupelottelua harrastetaan vielä lisää viljelemällä prosenttilukuja kuvaamaan kustannuksien nousua. Jos jokin ei ole ennen maksanut juuri mitään ja sitä ruvetaan verottamaan 0,01 prosentilla, toki kulujen nousu näyttää prosentiosuutena dramaattiselta.

Pelottelu on veron kannattajien kannalta sikäli hyvä taktiikka, että jos rahoitussektori saadaan siitä kiinni, sen uskottavuus kärsii. Sopii toivoa, että poliitikot ja toimittajat jaksavat pysyä valppaina eikä Telan tapauksen kaltaisia purematta nielemisiä enää tapahdu.

veroa, mutta toteaa molemmat skenaariot lähitulevaisuudessa mahdottomiksi. Näin tilanne näyttyy nykyisten realiteettien valossa. Kannattaisi kuitenkin suunnata katse niiden yli. Periaatteessa realistisin vaihtoehto olisi, että ryhmä kiinnostuneita maita eri puolilta maailmaa ryhtyy rakentamaan globaalia verojärjestelmää ilman muiden suostumusta.

”Komission esitys ei sisällä ylikansallista instituutiota ja vielä vähemmän yleishyödyllisiä käyttötarkoituksia, vaikka monet muutkin järjestöt kuin Attac ovat vaatineet verotuottojen yleishyödyllistä käyttöä. Tältä osin ehdotus on siis täydellinen susi.”

HYVÄT PUOLET: SIITÄ ON AIKAA, KUN...

...viimeksi joku on ylimalkaan tehnyt mitään rahoitusmarkkinoiden sääntelemiseksi. Kaikkine puutteineenkin eurooppalaisesta rahoitusmarkkinaverosta käyty keskustelu osoittaa, että poliittista tahtoa rahoitusmarkkinoiden sääntelyyn on nyt enemmän kuin koskaan kylmän sodan päättymisen jälkeen. Vaikka nykyesityksellä on suuri riski vesittyä – suppeutensa vuoksi veron tavoitteet jäävät ehkä saavuttamatta ja ennakkotapaus globaalil veron epäonnistumisesta syntyy – on voimistunutta kiinnostusta rahoitusmarkkinoiden verottamiseksi ja sääntelemiseksi tervehdittävä ilolla. Jo oli aikakin!

ERIMIELISYYDET KUULUVAT ASIAAN

Komissio katsoo, että Ison-Britannian oikeuskanne ei vaikuta veron toteuttamisen aikatauluun. Vero kyettäisiin toteuttamaan vuoden 2014 puolivälissä.

Muut syyt voivat silti haitata veron nopeaa toteutumista. Ranska on alkanut epäillä komission esittämiä veroprosentteja. Komissio esittää veroksi 0,1 % osakekaupoista ja 0,01 % johdannaiskaupoista. Joidenkin lähteiden mukaan Ranska ajaa nyt kymmenesosaa tästä, mikä tietysti tuottojen osalta tarkoittaa merkittäviä pienennyksiä. Tätä pidettiin merkinä koko hankkeen kariutumisesta, mutta komissio rauhoittelee – prosenteista päätetään myöhemmin.

Veroehdotuksen yksityiskohdissa on ollut muitakin erimielisyyksiä. Komission arvion erimielisyydet ja niistä neuvottelu kuuluvat poliittiseen prosessiin. Julkisuuksessa niitä on käytetty koko hankkeen julistamiseen kuolleeksi.

Uuden mausteen soppaan tuo Euroopan keskuspankki, joka tulee mukaan jatkojalostamaan komission esitystä. Monet järjestöt pelkäävät, että EKP pyrkii kaventamaan veron sovellusala. Lisäksi järjestöt pelkäävät, että EKP ajaa tosiasiaa finanssipiirin etuja. Aika näyttää, kuinka paljon peloissa on perää.

Mikä tahansa esitys verosta tulee nykytilanteessa olemaan puutteellinen. Toisaalta merkittävät parannukset pöydällä olevaan esitykseen olisivat mahdollisia.

Tehtävä ei ole helppo. Ryhmästä eronnut Hollantikin oli mukana turvatakseen eläkerahoitustensa koskemattomuuden. Vastaavia intressejä on ollut muillakin ryhmän mailla.

MIKKO SAULI JA HEIKKI PATOMÄKI

ALTER SUMMIT – TOISENLAISTA MAAILMAA VAATIVIEN JA SITÄ ELÄVIEN KOHTAUSPAIKKA

Kreikan Ateenassa järjestettiin 7.–8. kesäkuuta eurooppalaisten kansalaisliikkeiden kokoontuminen, Alter Summit. Tapahtuma keräsi yhteen lähemmäs kaksituhatta aktivistia, kriittistä taloustieteilijää, poliittista toimijaa ja ammattiyhdistysaktiivia eri puolilta Eurooppaa.

Alter Summitin tavoitteena oli tiivistää nykyiselle kriisipolitiikalle kriittisen kansalaisyhteiskunnan rintamaa ja koota yhteen vaihtoehtoisia ratkaisuja demokraattisemman, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävämmän Euroopan saavuttamiseksi. Suomesta kaksipäiväiseen kokoontumiseen otti osaa kahdeksan aktivistia, joista viisi Attacin piiristä.

Ateena sijaintina oli tälle Troikan kurjituspolitiikkaa kritisoivalle ja poliittisesti vastavirtaiselle kokoontumiselle hyvin symbolinen. Kreikka on toiminut viimeisten vuosien aikana paitsi laboratoriona Troikan harjoittamalle, taloudellisesti ja sosiaalisesti tuhoisalle kurjituspolitiikalle, myös näyttämönä kriisitoimien vastaiselle aktiiviselle kansalaistoiminnalle.

Ison kansainvälisen tapahtuman järjestäminen oli kreikkalaisille kansalaisliikkeille silminnähden suuri ponnistus, vaikka tukea valmisteluihin oli saatu kansalaisjärjestöiltä, ammattiyhdistyksiltä ja muilta poliittisilta organisaatioilta eri puolilta Eurooppaa.

Kaksipäiväinen kokoontuminen piti sisällään yhteensä parisenkymmentä seminaaria, jotka käsitelivät muun muassa vaihtoehtoisia talouspoliittisia ratkaisuja, asumispolitiikkaa, työllisyyttä, siirtolaisten oikeuksia, äärioikeis-

ton uhkaa, harjoitetun kriisipolitiikan sukupuolivaikutuksia sekä ekologisia kysymyksiä. Tapahtuman koollekutsijat toivoivat AS:n muodostuvan yksittäisen tapahtuman sijaan prosessiksi, ja ainakin kriittisten taloustieteiden

”Sadat ilmastokriisistä huolestuneet aktivistit olivat saapuneet lentämällä kokoon- tumiseen, jossa he kritisoivat monikansallisten yhtiöiden hallitsemaa maailmantaloutta Coca-Cola Companyn tuotteita siemäillen.”

lijöiden verkoston tiivistämisen, Troikan vastaisen yhteiskampanjan alkuunsaattamisen ja äärioikeiston vastaisen eurooppalaisen rintaman synnyttämisen osalta tavoite on myös

konkretisoitumassa.

Sisällöllisesti Alter Summit oli monipuolinen ja kokosi onnistuneesti yhteen taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten kysymysten parissa kamppailevia kansalaistoimijoita. Myös feministiset teemat olivat esillä näkyvästi sekä tapahtumamateriaaleissa että seminaariohjelmassa, mikä oli edistyksestä ja ilahduttavaa – vaikkakin kuulemamme mukaan kovan ja pitkällisen väennön takana.

VALITETTAVAA IRRALLISUUTTA JA PINNALLISUUTTA

Huolimatta siitä, miten olennaisesti tapahtuman temaattiset osa-alueet – kuten ilmastokriisin aiheuttamat ekologiset reunaehdot ja vastavirtaisen talouspolitiikan vaihtoehdot – toisiaan leikkaavat, nämä keskustelut jäivät Alter Summitissa valitettavasti irrallisen toisistaan.

Demokraattisuuden, ekologisuuden ja sukupuolisen hierarkiattomuuden vaateet tuntuvat tapahtumassa lopulta hyvin pinnallisilta ja päälleliimatuilta, sillä vaikka ne näkyivät seminaariohjelmassa, niiden läsnäolon pystyi myös täysin sivuuttamaan, ellei osallistunut juuri niitä koskeviin temaattisiin tilaisuuksiin.

Kiintoisaa Alter Summitin kokonaisuudes-

sa oli myös se, millaisia moninaisia ristiriitoja muodostui AS:n osallistujien maalaileman toisenlaisen maailman sekä seminaariosallistujien – siis samojen ihmisten – henkilökohtaisten valintojen välillä. Sadat ilmastokriisistä huolestuneet aktivistit olivat saapuneet lentämällä kokoontumiseen, jossa he kritisoivat monikansallisten yhtiöiden hallitsemaa maailmantaloutta Coca-Cola Companyn tuotteita siemäillen.

Tietyvästi vain yhdessä seminaarissa purettiin tietoisesti läsnäolijoiden välisiä, keino-koisia hierarkioita ja toteutettiin tilaisuus kaikkia osallistujia osallistavasti.

Alter Summitin yhteydessä järjestettiin myös kohtaamispaikka kreikkalaisille, kriisioissa syntyneille ja alati lisääntyville solidaarisuusliikkeille. Solidaarisuuskieliksi kutsuttu tila paitsi täydensi AS:n teoreettista ja vaihtoehtoisia maalailevaa seminaariohjelmaa, myös tietyllä tavalla loi sille kontrastin. Solidaarisuusliikkeiden läsnäolo oli hyvä muistutus siitä, ettei kriittisen kansalaisyhteiskunnan tarvitse jäädä vain toisenlaisen maailman vaatimisen asteelle. Se voi toteuttaa sitä lukemattomin eri tavoin myös käytännössä.

MARISSA VARMAVUORI

UNIVERSAALIA VAI TARVEHARKINTAISTA PERUSTURVAA?

Sosiaaliturvaa käsitellessä sessiossa esiteltiin kaksi Euroopan laajuista kampanjaa minimitoimeentulon puolesta. Vaikka molemmat kampanjat tähtäävät pienituloisten aseman parantamiseen, on niiden välillä merkittäviä eroja.

Alter Summitin eri sessioissa käsiteltiin jossain määrin myös sosiaali- ja työpolitiikan alaan kuuluvia kysymyksiä. Talouskriisin kurimuksessa joidenkin EU-maiden hallitukset ovat toteuttaneet massiivisia sosiaaliturvan leikkausohjelmia ja työehtojen heikennyksiä, jotka ovat syösseet kansalaiset köyhyyteen ja inhimilliseen ahdistukseen.

Osallistujien kesken tuntui vallitsevan melko suuri konsensus siitä, että nykyiset hyvinvointivaltiot sosiaaliturvajärjestelmineen ja palveluineen täytyy pelastaa uusliberalilta hyökkäykseltä ja Euroopan valtioiden on siirryttävä takaisin korkean työllisyyden ja hyvien työehtosopimusten kulta-aikaan. Vähemmän keskusteltiin kokonaan uusista ratkaisuista sosiaaliturvan ja työnteon tapojen uudistamiseksi.

Otsikolla ”Fight against poverty and resistance over the dismantlement of the welfare state in Europe – Social Rights for All” (Tais- telu köyhyyttä vastaan ja vastarinta hyvinvointivaltion purkamiselle Euroopassa – sosiaaliset oikeudet kaikille) järjestettiin erillinen sosiaaliturvan ja sosiaaliin oikeuksiin keskittynyt sessio, jossa agendalla oli myös jonkin verran tulevaisuuteen katsovia visioita.

Session neljästä pääpuhujasta kaksi edusti Euroopan laajuista minimitoimeentuloa vaativia kampanjoita. Eurooppalaisen perustulokampanjan puuhamies Klaus Sambor esitteli parhaillaan käynnissä olevaa kansalaisaloitetta, jossa vaaditaan komissiota selvittämään universaalien perustulon toteuttamista EU:ssa. Euroopan köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisen verkoston (European Anti-Poverty Network, EAPN) Amana Ferro puolestaan kertoi verkoston kampanjasta, jossa vaaditaan riittävän korkeaa tarveharkintaista vähimmäistoimeentuloa kaikille eurooppalaisille.

KOMPENSOIVASTA EMANSIPATORISEEN

”From compensatory to an emancipatory welfare state” (Kompensoivasta emansipatoriseen hyvinvointivaltioon), kuului Klaus Samborin eurooppalaista perustulokampanjaa esittelevä slogan. Sambor viittasi siihen, että kaikille unionin jäsenmaiden kansalaisille tai niissä pysyvästi asuville maksettava riittävän korkea perustulo vapauttaisi ihmiset nykyisen sosiaaliturvan kontrolloivista ominaisuuksista tekemään

”Vanhaan työllinen-työtön-asetelmaan nojaava järjestelmä ei tunnusta työn muuttunutta luonnetta, työn ja sosiaaliturvan yhteensovittelun vaikeutta eikä monien ansio-työtä tekevien toimeentulon lisääntynyttä epävarmuutta.”

sellaisia elämänvalintoja, jotka he itse kokevat mielekkäiksi.

”Perustulon tulisi olla universaali, henkilökohtainen, vastikkeeton ja riittävän korkea mahdollistamaan ihmisarvoinen elämä ja osallistuminen yhteiskuntaan. Se edistäisi tasa-arvoa ja mahdollistaisi yksinkertaisempien hyvinvointijärjestelmien luomisen”, Sambor määritteli. Kampanjassa vedotaan EU:n ko-

missioon, jotta se käynnistäisi selvitykset kaikille maksettavan vastikkeettoman perustulon toteuttamisesta Euroopassa. Kansalaisaloitteen on kerättävä vuoden aikana vähintään miljoonan unionin kansalaisen allekirjoitukset.

”Järjestömme ajaa viimesijaista toimeentuloturvajärjestelmää, joka on tarveharkintainen ja tarkoitettu sellaisiin tilapäisiin elämäntilanteisiin, joissa henkilöllä ei ole käytössään muita tuloja”, kertoi EAPN:n Amana Ferro. Ferron mukaan Unkaria, Italiaa ja Kreikkaa lukuun ottamatta kaikissa EU-maissa on jo olemassa jonkinlaiset vähimmäistoimeentulon takaavat järjestelmät, mutta tuen taso on usein riittämätön.

”Oikeus arvokkaaseen elämään on perustavanlaatuinen ihmisoikeus, joka on tällä hetkellä vakavasti uhattuna useissa EU-maissa. Sen toteuttamiseksi vähimmäistoimeentuloturvan taso tulisi asettaa vähintään kunkin maan köyhyysrajalle. Riittävän korkea vähimmäistoimeentulo toimisi myös automaattisena talouden vakauttajana ja painostaisi työnantajia korottamaan alhaisimpia palkkoja”, Ferro argumentoi. Myös Euroopan parlamentti on ottanut vuonna 2010 kantaa vähimmäistoimeentulojärjestelmän puolesta keinona vähentää köyhyyttä, taata riittävän elintason ja edistää sosiaalista integraatiota.

TYÖLLISET VASTAAN TYÖTTÖMÄT?

Vaikka molemmat kampanjat tähtäävät pienituloisten aseman parantamiseen, niiden välillä on myös merkittäviä eroja. Siinä missä EAPN:n tarveharkintaisen vähimmäistoimeentulon kampanja pyrkii ylläpitämään menneiden vuosikymmenten asetelmaa, joka jakaa ihmiset työllisiin ja työttömiin sekä määrittää työn ainoastaan markkinoilla tapahtuvaksi aktivitee-

tiksi, perustulokampanja tähtää näiden kategorioiden murtamiseen.

Vaikka ainoastaan pienituloisille kohdenneet tarveharkintaiset etuudet voidaan nähdä tehokkaana keinona tasata tuloeroja ja jakaa niukkoja resursseja oikeudenmukaisella tavalla, järjestelmä samalla jakaa ihmiset järkeviin kategorioihin ja stigmatsoi tulonsiirtojen kohteena olevat.

Vanhaan työllinen-työtön-asetelmaan nojaava järjestelmä ei myöskään tunnusta työn muuttunutta luonnetta, työn ja sosiaaliturvan yhteensovittelun vaikeutta eikä monien ansio-työtä tekevien toimeentulon lisääntynyttä epävarmuutta. Perustulokampanja taas lähtee siitä, että korkea työllisyys ei ole itseisarvo, vaan kaikki työ täytyy arvottaa sen kautta, mitkä ovat sen sosiaaliset ja ekologiset vaikutukset. Se mahdollistaa kokonaan uudenlaisen keskustelun työstä, tuotannosta ja ihmisten oikeudesta itsenäisiin elämänvalintoihin.

Vaikka kampanjojen ideologiset lähtökohdat ovat osittain erilaiset, niiden yhtenevä tavoite on jakaa kansantalouden hedelmiä oikeudenmukaisemmin ja tasoiittaa Euroopassa mittaviksi kasvaneita tuloeroja. Riittävän vähimmäistoimeentulon toteuttaminen kaikissa EU-maissa voidaan nähdä myös yhtenä merkittävänä askeleena kohti Euroopan laajuista perustulo-ohjelmaa.

JOHANNA PERKIÖ

Lisätietoa eurooppalaisesta perustulokampanjasta: <http://basicincome2013.eu/>

Lisätietoa EAPN:n kampanjasta: <http://www.adequateincome.eu/>

Tarina jatkuu Jouko Kajanojan ja Kaarin Taipaleen toimittamassa Euroopan Unionin tulevaisuutta käsittelevässä kirjassa, joka ilmestyy alkuvuodesta 2014 (Into Kustannus).

TAKAISIN YHTEISÖÖN

Uudenlainen yhteisöllisyys on kriisin myötä puhjennut Kreikassa kukkaan. Paikalliset vapaaehtoisvoimin toimivat solidaarisuusverkostot auttavat niitä, jotka rapautettu sosiaaliturvajärjestelmä jättää tyhjän päälle. Toiminta on välttämätöntä, mutta voi vähentää painetta yhteiskunnan takaamien palveluiden kehittämiseen. Akuuttiin kriisiin reagoivien liikkeiden lisäksi myös kokonaisvaltaisempaan yhteiskuntamuutokseen pyrkivät yhteisöt ovat kasvattaneet suosiotaan. Alter Summitin solidaarisuuskylä kokosi Kreikan solidaarisuusaktiiveja keskustelemaan ja yhdistämään voimiaan.

Kreikassa on syntynyt viimeisten parin vuoden aikana kymmenittäin, ellei sadoittain ruohonjuuritason aloitteita, joilla ihmiset pyrkivät itseorganisoidusti ja hierarkiattomasti vastaamaan leikkauksipolitiikan aiheuttamaan inhimilliseen hätään ja avuntarpeeseen sekä vastustamaan Troikan saneleman politiikan täytäntöönpanoa paikallistasolla.

Alter Summitin (AS) yhteydessä järjestetty, tapahtumapaikkana toimineen olympiastadionin ulkoterassille pystytetty solidaarisuuskylä kokosi yhteen näitä ihmisten toiminnantarpeesta kumpuavia aloitteita. Solidaarisuuskylän tavoitteena oli paitsi tehdä Kreikan solidaarisuustoimintaa tunnetuksi kansainvälisesti, myös tuoda aloitteisiin osallistuvia ihmisiä keskenään kontaktiin.

”KETÄÄN EI JÄTETÄ KRIISISSÄ YKSIIN!”

Itseen solidaarisuusrakenteiksi tai -verkostoiksi kutsuvien aloitteiden toiminta ulottuu ruoan ja lääkkeiden jakelusta ilmaisten terveys- ja lämpöpalveluiden tarjoamiseen, tukipetuksen ja kulttuuriohjelman järjestämiseen, aikapankki-toimintaan, maataloustuotteiden välittämiseen suoraan tuottajilta kuluttajille sekä mielenosoituksiin ja protesteihin. Verkostot ovat useimmiten hyvin paikallisia, yhden kaupunginosan laajuisia, ja syntyneet spontaanisti yhteen koontuneiden tai jo ennalta toisiaan tuntevien ihmisten halusta ryhtyä toimeen päivittäin ympärillään todistamansa hädän lievittämiseksi.

Kreikan tukipaketin ehtona toteutettujen poliittisten ratkaisujen myötä kreikkalaisten tulot ovat romahtaneet ja elinkustannukset nousseet, ja jo entuudestaan riittämätöntä sosiaaliturvaa on purettu niin, että monet ovat tällä hetkellä riippuvaisia solidaarisuusverkostojen ja avustajajärjestöjen tuesta selviytyäkseen.

Faktat kylmäävät: samalla kun 27 % työikäisestä väestöstä ja yli 60 % nuorisosta on työttömänä, on työttömyysturvan määrää laskettu ja kestoja lyhennetty. Iso osa väestöstä on pudonnut julkisen terveydenhuollon varaan samaan aikaan, kun valtion terveydenhoitomenoja on leikattu. Tämä on johtanut uusien palvelumaksujen käyttöönottoon ja jatkuvaan lääkäri-, lääke- ja välinepulaan, minkä seurauksena terveydenhuolto on käytännössä enää harvojen ulottuvilla. Lähes kolmasosa maan väestöstä elää köyhyysrajan alapuolella, ja prostituutio on kahden viime vuoden aikana lisääntynyt 150 %. Kansainväliselle Punaiselle Ristille Kreikka on jo kriisialue.

Kaikista kovimmin valittu kriisipolitiikka on iskenyt jo entuudestaan heikoimmassa asemassa oleviin: köyhiin, maahanmuuttajiin, työttömiin, naisiin ja lapsiperheisiin. Samaan aikaan julkisen sektorin massairtisnomiset

sekä maan taloutta kannatelleen pk-yrityssektorin romahdus ovat kasvattaneet huono-osaisen joukkoa sadoilla tuhansilla.

Toivoa paremmasta ei juuri ole: heinäkuussa 2013 julkaistun kyselyn mukaan lähes 40 % kreikkalaisista näkee tulevaisuutensa nykytilannettakin kurjempana, mikä tekee heistä Euroopan pessimistisintä kansaa. Pahin tilanne on kaupungeissa, eritoten Ateenassa, missä valtaosalla hädänalaisista ei ole keinoja täydentää niukkaa toimeentuloaan viljelemällä ruokaa itse tai turvautumalla kyläyhteisön tai sukulaisten apuun.

VERKOSTOSTA VOIMAA

Paikallisuutensa vuoksi solidaarisuusaloitteet eivät vielä ole juuri verkostoituneet keskenään. AS:n toisen päivän aamuna eri aloitteiden aktiivit kerääntyivät paahavalta auringolta suojaavan teltan alle jakamaan kokemuksiaan ja hahmottelemaan yhteistyötä.

Keskustelua englanniksi tulkannut **Lina Si-pitauou** toimii itse Mirmigi-solidaarisuusverkostossa. Vuoden 2012 lopulla perustetun verkoston toiminta keskittyy Ateenan kuudennelle kunnallishallintoalueelle, jolla asuu paljon maahanmuuttajia ja köyhää väestöä. ”Alue on iso ja sillä on monia erityisongelmia ja tarpeita”, Lina kertoo. ”Päätimme, että jokin on tehtävä, ja oli ilmeistä, että on aloitettava ruoasta. Joka lau-

”Kansainväliselle Punaiselle Ristille Kreikka on jo kriisialue.”

taiaamu keräämme supermarketin edessä ruokaa ja lahjoituksia. Jaamme yhden ruokakassin kerran kahdessa viikossa kaikille järjestelmäämme rekisteröityneille kotitalouksille. Rekisteröityneitä kotitalouksia on tähän mennessä noin 600, eli noin 4500 ihmistä.”

Päätökset solidaarisuusverkostoissa tehdään useimmiten demokraattisesti kaikkien toimintaan osallistuvien kesken. ”Keskustelemme asiasta niin pitkään, että saavutamme yhteisymmärryksen”, kuvaa Lina Mirmigi-verkoston päätöksentekoa. ”Vakavampia konflikteja ei ole ollut. Jouduimme vastikään tekemään vaikean päätöksen lopettaa uudet rekisteröinnit, koska emme pysty auttamaan kaikkia, jotka apua tarvitsivat.”

Solidaarisuustyö tarjoaa paitsi materiaalista apua, myös monelle olennaista vertaistukea, toiminnan mahdollisuuksia ja toivoa. Moni hanke on työttömiksi jääneiden ja apua tarvitsevien itsensä perustama. Freelance-tulkkinä työskentelevälle Linalle kokemus solidaarisuustyöstä on ollut mielenkiintoinen, mutta samalla psykologisesti raskas: ”Tiedämme mikä tilanne on, mutta on eri asia kohdata ihmiset silmät silmään. Monille avun pyytäminen on kova haaste. Kreikka on hyvin konservatiivinen maa, ja eritoten miesten on vaikeaa myöntää, etteivät he pysty yksin turvaamaan perheensä toimeentuloa. Jotkut itkevät tullessaan meille tajuttuaan tilanteen.”

Suurin osa verkostoista pyrkii toiminnassaan demokraattisuuden ja hierarkiattomuuden lisäksi myös mahdollisimman pitkälle vietyyn tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen. Muun muassa Mirmigi-verkosto jakaa apuaan pyytäjien kansallisuutta tai papereita tiedustelematta. ”Tavoitteemme on levittää tasa-arvoa, mutta se on välillä vaikeaa. Ihmiset eivät ole rasistisia ainoastaan maahanmuuttajia kohtaan, vaan myös toisista kaupunginosista tulevia kohtaan. Pikku hiljaa he ovat kuitenkin alkaneet ymmärtää ja hyväksyä periaatteemme.”

Myös Kreikan fasistisilla ja rasistisilla ryhmittymillä on omia hankkeitaan, joiden solidaarisuus on kuitenkin tarkkaan valikoitua – näitä ryhmiä ei AS:n solidaarisuuskylässä näkynyt.

”VARO – SYRIZA ON KAIKKIALLA!”

Solidaarisuuskylään osallistuneiden aloitteiden moninaisuudesta huolimatta kyseessä oli kuitenkin vain pieni ja valikoitunut osa kreikkalaista solidaarisuusliikettä. Ilmeisin syy sille, ettei solidaarisuusryhmiä ja kreikkalaisia ylipäättään ollut paikalla enemmän, oli tapahtuman heikko tiedotus. Toisen, monen kreikkalaisen esittämä arvio oli, että paljon kreikkalaisia oli jäänyt pois koko AS:sta, koska tapahtuma oli leimautunut liian Syriza-vetoiseksi.

Syriza, Kreikan vasemmistopuolueiden koalitio ja maan nykyisen parlamentin toiseksi suurin puolue, oli toden totta näkyvästi esillä tapahtumassa. Yksi avustilaisuuden vetonauloista oli juurikin Syrizan ja sen suurimman jäsenpuolueen Synaspismoksen johtaja **Alexis Tsipras**. Solidaarisuuskylässä puolue oli niin ikään läsnä, mutta piilotetummin. Kylän yhteydessä jaettiin englanninkielistä Solidarity4all-kampanjan esitettä, jossa kerrottiin yksityiskohtaisesti kriisin vaikutuksista ja solidaarisuusliikettä Kreikassa. Kampanja on Syrizan käynnistämä, ja osa sen rahoituksesta tulee suoraan puolueen kansanedustajien

tilipusseista.

Syrizan organisoiman solidaarisuuskampanjan tavoitteena on ”helpottaa solidaarisuusverkostojen ja -ryhmien keskinäistä vuorovaikutusta ja verkostoitumista”, ”palvella aloitteita kaikin mahdollisin tavoin” sekä ”levittää tietoa solidaarisuustoiminnasta Kreikassa ja kansainvälisesti”. Pyrkimyksenä on paitsi toimia kreikkalaista solidaarisuusliikettä yhdistävänä sateenvarjona, myös kerätä aloitteille taloudellista tukea kansainvälisellä varainkeruukampanjalla. Kampanjan (pääosin kreikkankieliseltä) nettisivustolta löytyy lista ja kartta kaikista tiedossa olevista solidaarisuushankkeista sekä kalenteri niiden tulevista tapahtumista.

Siinä missä solidaarisuuskylään osallistuneilla verkostoilla ei oletettavasti ollut mitään Syrizan päällisin puolin erittäin kannatettavalta kuulostavaa kampanjaa vastaan, moni tapahtumasta pois jäänyt verkosto puolestaan on sitä kohtaan hyvinkin kriittinen. Suurin osa solidaarisuusliikkeistä on tietoisesti sulkenut politiikan toimintansa ulkopuolelle: kreikkalaiset ovat perinteisesti puoluepoliittisesti hyvin jakautuneita, eikä kaikille välttämättömään avustustyöhön ole haluttu sekoittaa poliittisia erimielisyyksiä. Monet ovat lisäksi menettäneet uskonsa kaikkiin poliitikkoihin.

Kampanjan käynnistyttyä keväällä 2013 moni sen nettisivuilla listattu verkosto on julkaissut omilla nettisivuillaan kannanoton, joissa kampanjasta irtisanoudutaan ja sen tarjoamasta ”avusta” kieltäydytään. Lähtökohtaisesti hierarkiattomina ja epäpoliittisina ne eivät halua tulla yhdistetyiksi mihinkään poliittiseen ryhmittymään, saati toimia puolueiden mainostuksen osana.

Monia suuttuttaa se, ettei verkostoilta kysytty lupaa tulla liitetyiksi kampanjan listalle ja siten yhdistetyiksi Syrizaan. Nettisivujen huolimaton toteutus (listassa on mukana jo kauan sitten lakkautettuja aloitteita) ja verkostojen tietoonsa saamat Syrizan sisäiset ohjeet, joissa paikallisyhdistysten kehoitetaan soluttautumaan aloitteisiin, viestivät, ettei kampanjan ensisijaisena tavoitteena ole niinkään solidaarisuustoiminnan tukeminen vaan Syrizan oman kannattajakunnan kasvattaminen ja puolueen maineen kiillottaminen.

SOLIDAARISUUDESTA SOSIAALITURVAAN

Alasajetun hyvinvointijärjestelmän aukkoja paikkaava vapaaehtoinen solidaarisuustyö nostaa väistämättä esiin kysymyksen siitä, missä määrin vapaaehtoisuus vähentää painetta julkisten palveluiden ja valtion takaaman sosiaaliturvan puolustamiseksi ja kehittämiseksi.

Kysymys on olennainen eritoten terveydenhuollon alalla. Problematiikka on pitkälti

Solidaarisuusaktiivit kerääntyivät teltan alle keskustelemaan suojaa paahavalta auringolta. Kuva: Eeva Talvikallio

samaa kuin Ison-Britannian Big Society -mallissa – sillä erotuksella, ettei Kreikassa edes väitetä, että ihmisille siirtyisi vastuun lisäksi valtaa tai resursseja toiminnan toteuttamiseen. Solidaarisuusverkostoissa tietoisuus tästä problematiikasta vaihtelee. ”Kaikki solidaarisuusrakenteet väittävät, ettemme tee asioita valtion puolesta – tosiasiaa me olemme luomassa uutta hyvinvoinnin järjestelmää!” huudahtaa yhdessä verkostossa toimiva mies.

Olipa solidaarisuustyön pitkäaikaisvaikutuksista mitä mieltä tahansa, akuutissa kriisitilanteessa toiminta on välttämätöntä. Kuten verkostojen jäsenet itse korostavat, kyse ei ole vain hyväntekeväisyydestä, vaan myös hyvinvointijärjestelmän puolustamisesta ja ihmisten uudelleenaktivoimisesta. ”Pyrkimyksenä on auttaa ihmisiä tarttumaan toimeen ja puolustamaan oikeuksiaan”, toteaa lääkkeitä ja terveyspalveluita ilmaiseksi jakavan solidaarisuusverkoston aktiivi **Helene**. ”Toivomme tämän yleistyvän kaikkialla Euroopassa.”

Toisessa aloitteessa toimiva nainen summaa yhdeksi solidaarisuusliikkeen tärkeimmäksi tavoitteeksi nimenomaan yhteiskunnan hyvinvointia ylläpitävien instituutioiden puolustamisen: ”On käynnistettävä liike julkisten palveluiden pelastamiseksi!”

TOISENLAISTA YHTEISKUNTAA RAKENTAMASSA

Solidaarisuusverkostot ovat syntyneet reaktiona kriisiin ja sen hoidon aiheuttamaan akuuttiin avuntarpeeseen. Kriisin myötä myös jo ennen kriisiä olemassa olleet, laaja-alaisemmin valitsevaa talousjärjestelmää kritisoivat ja vaihtoehtoisia talouden tai yhteisöllisyyden muotoja

edistävät liikkeet ja yhteisöt ovat saaneet kasvavaa kiinnostusta osakseen. Aikapankit, vaihtoehtoiset paikallisvaluutat ja omavaraiset ekoyhteisöt ovat kasvattaneet jäsenmääriään, ja uusia hankkeita on syntynyt.

AS:ia edeltävinä päivinä Ateenassa tapaamani kokeellisen Spithari Marathon -ekoyhteisön jäsenet **Alexandra Moraiti**, **Yiannis Trimmis** ja **Kostas Malokasis** näkevät kriisin hyvänä asiana, koska se on pakottanut ihmiset heräämään. ”Jos jokunen vuosi sitten puhuit ihmisille yleisesti ekoyhdistä tai kestävästä, omavaraisista elämäntavoista, sinua pidettiin idealistina, hulluna. Kriisin tultua ihmisten ajattelu on alkanut muuttua. Kaikki pyrkivät omavaraisuuteen, tavalla tai toisella”, kertoo Yiannis. ”Kriisi on vähentänyt ihmisten ennakkoluuloja ja lisännyt kiinnostusta sellaisia hankkeita kohtaan, joita moni piti aiemmin mahdottomina tai utopistisina. Me toivomme lisää kriisiä!” tokaisee Alexandra.

Kuten muuallakin ”kehittyneissä länsimaissa”, myös Kreikassa valtaväestö on onnistuttu vuosien aktiivisella manipuloinnilla vieraannuttamaan vielä hetki sitten perimätietona kulkenneista omavaraisen toimeentulon perusteista. Kriisin aikana moni on joutunut pakon edessä muuttamaan elintapojaan ja keksimään keinoja tulla toimeen itsenäisemmin ja vähemmällä. Mutta tiedostavatko pakon edessä elämäänsä muuttaneet yhteyden oman tilanteensa ja laajempien rakenteellisten ongelmien välillä?

”Kreikassa on näistä yhteyksistä vähän tietoisuutta. Koulutus, media ja poliitikot ovat pilanneet kokonaisa sukupolvia”, kertoo Alexandra. ”Me yritämme saada ihmiset tajuaamaan yhteyden”, jatkaa Yiannis. ”Yritämme saada hei-

dät tietoisiksi vaihtoehtoista, etteivät kaikki vaan muuttaisi maalle isoäitinsä luo.”

Kostas, Alexandra ja Yiannis ovat mukana myös uuden, isomman ekoyhdistyksen suunnittelussa. Hanke on vasta alullaan, ja sitä koskevissa keskusteluissa on mukana parisenkymmentä ihmistä seitsemästä eri yhteisöstä.

”Mukana on porukkaa erilaisista taustoista, joita kaikkia yhdistää halu ryhtyä toimeen

”Syrizan sisäisissä ohjeissa paikallisjäseniä kehoitetaan soluttautumaan aloitteisiin.”

uudenlaisen yhteiskunnan luomiseksi”, kertoo Kostas. ”Nyky päivän yhteiskunta ei vastaa ihmisten tarpeisiin, jotka ovat pitkälti universaaleja. Yhteiskunnallinen hyvinvointi, terveys, ympäristö – kaikki nämä ovat toissijaisia bruttokansantuotteen ja talouden tarpeiden rinnalla. Ekoyhteisöissä puolestaan ei ole kyse taloudellisesta tuottavuudesta, tai taloudesta laisinkaan, vaan yhteiskuntaan vaikuttamisesta ja henkilökohtaisesta kehityksestä.”

TOISENLAINEN MAAILMA ON JO TÄÄLLÄ

AS:n toisen päivän iltana solidaarisuuskyllässä näytettiin vastavalmistunut, kreikkalaisia eko-

yhteisöjä, paikallisvaluuttahankkeita ja muita vaihtoehtoisen talouden ja yhteisöllisyyden muotoja esittelevä dokumenttielokuva ”Enas Allos Kosmos” (Another World). Elokuvan on kuvannut ja tuottanut kreikkalainen independent-elokuvaohjaaja **Dimitris Meletis**, ja aloitteen sen tekemisestä teki Iliosporou-verkosto. Idea elokuvan laatimiseksi syntyi, kun verkoston jäsenet näkivät vastaavanlaisen, Espanjassa käynnissä olevista hankkeista kertovan dokumentin.

Kriisimaiden lisäksi solidaarisuuden, yhteisöllisyyden ja erilaisten omavaraisempaan ja kestävämpään toimeentuloon pyrkivien kokeilujen uusi nousu on havaittavissa myös muualla Euroopassa. Suomessakin aikapankit, vaihtoritorit, lähiruokapiirit ja jaetut viljelypalstat ovat kasvattaneet suosiotaan. ”Se, mitä tällä hetkellä tapahtuu ruohonjuurella, on paljon merkittävämpää kuin se, mitä korkeammalla poliittisella tasolla tapahtuu”, summasi solidaarisuuskyllän keskustelussa erään verkoston miespuolinen jäsen ilmiön merkittävyyttä. ”Tämä on tie tulevaisuuteen.”

Kun keskustelut Euroopan kabineteissa, olympiastadioneilla, seminaareissa, foorumeissa ja puoluekokouksissa jatkuvat, monet ovat turhautuneet loppumattomaan keskusteluun ja ylhäältäpäin saneltuihin vastauksiin ja ryhtyneet elämään kuin toisenlainen maailma olisi jo täällä.

Ehkä se onkin?

EEVA TALVIKALLIO

RUOTSALAISET KAMPPAILUUN HYVINVOINNIN PUOLESTA

Uusi kansalaiskampanja hyvinvoinnin puolesta kyseenalaistaa leikkauspolitiikan, yksityistämisen sekä säännöstelyn alasajon. Tarkoituksena on tehdä hyvinvoinnista vaalien pääkysymys Ruotsin eduskuntavaaleissa 2014.

Toukokuun 1. päivänä 2013 julkaistiin ruotsalaisissa Aftonbladet- ja Kommunalarbetaren-lehdissä koko sivun vetoamus, jossa vaadittiin hyvinvoinnin haltuunottoa demokratian piiriin.

Vetoamus päättyi sanoihin: "Ei hyvinvoinnista tehtäville voitoille! Loppu leikkauksille! Yhteistä hyvinvointia on puolustettava ja kehitettävä!" Allekirjoittajina oli lääkäreitä, toimittajia, kansanedustajia, hoitajia, opettajia ja monia muita yhteiskunnan eri alojen edustajia.

Kyseessä oli kutsu osallistua koko Ruotsin laajuiseen "Folkkampanjen för Gemensam Valfärd" -kansalaiskampanjaan hyvinvoinnin puolesta.

Gemensam Valfärd -verkoston (GV) lisäksi kampanjassa ovat mukana hyvinvointiaktivistien yhdistys Valfärd utan Vinst, lääkärilyhdistys Socialistiska Läkare, palvelu- ja liikennealan ammattiliitto SEKO:n Tukholmanosasto, Attac ja monia muita järjestöjä. Jopa ympäristöliikkeiden kuten Maan Ystävien ja Klimataktionin edustajia on mukana, ja kampanjan edetessä joukkoon toivotaan vielä lisää toimijoita. Puolueet eivät kuitenkaan ole tervetulleita, sillä liike halutaan pitää poliittisesti sitoutumattomana.

Vaikka kampanjasta tiedotetaan laajasti jo nyt, sen virallinen aloituspäivämäärä on 21. syyskuuta.

"Olemme valinneet tämän päivämäärän, koska siitä on tasan vuosi Ruotsin eduskuntavaaleihin 2014. Tarkoituksenamme on tehdä hyvinvoinnista eduskuntavaalien pääkysymys", sanoo Göteborgissa asuva **Håkan Sundberg** GV-verkostosta.

GV perustettiin 2004 ensisijaisesti Ruotsin attaclaisten toimesta. GV:n jäsenten yhteisenä huolenaiheena olivat leikkaus- ja yksityistämispolitiikan vaikutukset hyvinvointijärjestelmään. Mukana on ollut pitkään myös väkeä julkisen alan ammattiliitoista.

"Haluumme radikaloida julkisen alan ammattiyhdistykset. Ne eivät ole olleet kovin skeptisiä yksityistämisiä kohtaan, vaan ovat nähneet ne lähinnä mahdollisuuksina vaatia jäsenilleen lisää rahaa ja pelata työnantajia toisiaan vastaan. Yksityistämispolitiikka on siis eräässä mielessä hyväksytty. Ay-liikkeen pitäisi ymmärtää, että nimenomaan hyvinvointi on se asia, jonka puolesta sen pitäisi toimia."

SÄHKÖNJAKELUA JA TERVEYDENHUOLTOA YKSITYISTETÄÄN

Parikymmentä vuotta sitten energiasektorilla aloitettiin yksityistämispolitiikka. Valtiollinen energiayritys Vattenfall yhtiöitettiin vuonna 1992, ja sähkömarkkinoiden säännöstely lopetettiin vuonna 1996. Samana vuonna sähkönjakeluverkoston hoitaminen siirtyi valtiollisen liikeyrityksen Svensk Kraftnätin haltuun.

Perustelut olivat liiketaloudellisia. Sähkön kuluttajahintojen ajateltiin laskevan, kun kuluttajat saisivat itse valita, miltä yhtiöltä ostavat sähkönsä. Valtionyhtiöiden toiminta taas

tehostuisi, kun niihin alettaisiin soveltaa liiketoiminnan oppeja. Tuloksena olisi suuria säästöjä.

Mutta toisin kävi. Sähkön hinnanmuodostus oli suurten yritysten hallussa, ja ne pystyivät nostamaan hintaa mielensä mukaan. Kuluttajat joutuivat maksamaan sähköstään aiempaa enemmän. Samaan aikaan valtionyhtiöt leikkasivat kulujaan, minkä seurauksena karsittiin henkilöstöä ja vähennettiin huoltoa.

Tilanne kärjistyi alkuvuodesta 2005 Ruotsissa riehuneen Gudrun-myrskyn seurauksena. Koska energiayhtiöt olivat leikanneet henkilöstöään ja muita huoltoon liittyviä toimintojaan, niillä ei ollut kykyä vastata ajoissa myrskyn tuhoihin. Noin 341 000 kotia, joista suurin osa maaseudulla, oli ilman sähköä keskellä talvea.

"Yhteiskunnan läpi kulki tyrmistyksen aalto", Sundberg sanoo. "Teimme vetoamuksen, jonka allekirjoittivat monet järjestöt ja julkikset, joiden mielestä tilanne oli kestämätön."

Liike oli pitkään pieni, eikä sitä huomioitu julkisuudessa. Se kuitenkin tiedotti aktiivisesti ja toi esiin yksityistämisen, säännöstelyn alasajoon ja leikkauksiin liittyviä ongelmia.

Sitten koitti Carema-skandaali syksyllä 2011. Suurissa tukholmalaislehdissä uutisoitiin, kuinka ruotsalainen hoivayhtiö antoi puutteellista palvelua potilailleen. Henkilöstöä oli liian vähän, hygieniä oli riittämätöntä eikä vanhuksia hoidettu kunnolla. Lisäksi yhtiö harjoitti veronkiertoa.

Carema ei kuitenkaan ollut ainoa yritys, joka laiminlöi velvollisuuksiaan. Samoja puutteita oli myös muilla terveydenhuoltoalan suurilla yhtiöillä. Kaikki tapaukset johtuivat suurempiin voittoihin tähtäävistä kustannusleikkauksista, joissa kärsijöinä olivat hoidettavat ja heidän omaisensa.

"Yhtäkkiä yksityistämisen ja kustannusleikkausten seuraukset muuttuivat käsinkoteltaviksi. Useimmilla meistä on hoidossa olevia tai hoitajina työskenteleviä sukulaisia tai tultuja. Paljastusten jälkeen nämä aiheet ovat olleet varsin korkealla ruotsalaisen politiikan agendalla."

KOULUT VAPAILLE MARKKINOILLE

Kolmas tärkeä ala, jolla leikkauspolitiikka on vaikuttanut varsin paljon, on koulujärjestelmä.

Vapaakoulu-uudistuksessa vuonna 1992 Ruotsin koulutoiminnan säännöstely valtion toimesta lakkautettiin. Oppilaat saivat itse valita, mitä koulua kävivät. Myös koulujen rahoitusteriaatteita muutettiin. Sen sijaan, että kouluilla olisi ollut toiminnalleen kokonaisbudjetti, niille alettiin jakaa rahaa sen mukaan, montako oppilasta koulussa kävi.

Taustalla oli markkina-ajattelu. Koulut saisivat kilpailla keskenään parhaan opetuksen tarjoamisesta, ja parasta opetusta tarjoavat koulut menestyisivät parhaiten.

Mutta kehitys ei kulkenut toivottuun suuntaan. Opetusta tarjoavat yritykset huomasivat tuoreen markkinaraoan, ja vapaakoulutoiminnasta tuli nopeasti miljardiluokan liiketoimintaa.

Ultra Education AB -yhtiö antaa kuvan siitä, mihin vapaakoulujärjestelmä voi johtaa. Vuonna 2000 Ultra Education perusti John Bauer -lukion Jönköpingiin. Yhtiö kasvoi muutamassa vuodessa maan suurimmaksi koulukonserniksi, joka tarjosi opetusta tuhansille oppilaille. Vuonna 2008 yhtiö myytiin tanskalaiselle riskisijoitusyhtiö Axcelille.

Axcel ei ollut kiinnostunut opetuksen laadusta. Sen sijaan se ryhtyi leikkaamaan koulutoiminnan kuluja, jotta yhtiöstä tulisi kannattavampi ja sen voisi myydä voitolla eteenpäin. Opetuksen laatu kärsi, kun opettajanvirkoja vähennettiin.

Tänä keväänä koulu-yhtiö meni konkurssiin. Yhtäkkiä noin kymmenellä tuhannella oppilaalla ei ollut koulua, johon mennä.

Ruotsalaisella koulujärjestelmällä on tänä päivänä monta piirrettä, jotka tekevät siitä ainutlaatuisen maailmassa: paitsi että oppilaille on suuri valinnanvapaus, voittoa tavoittelevat koulut käyvät heistä keskenään kovaa kilpailua. Ainoa maa maailmassa, jossa koulujen välinen kilpailu on yhtä äärimmäistä kuin Ruotsissa, on Chile.

"Kouluja markkinoidaan samalla tavalla kuin käytettyjä autoja", Sundberg sanoo. "Oppilaita houkutelaa helpoilla arvosanoilla ja ilmaisilla kannettavilla tietokoneilla. Voit varmaan kuvitella, mihin vuosikaisia jatkuva arvostusinflaatio johtaa."

Kansainvälisissä mittauksissa on viime vuosina huomattu ruotsalaisten oppilaiden tulosten jatkuvasti heikenevän.

Opettajien on vaikea asettaa mitään vaatimuksia oppilailleen, kun kouluille tärkeintä on oppilaan mukanaan tuoma raha ja vanhemmat uhkaavat vaihtaa lastensa koulua, mikäli nämä ovat tyytymättömiä.

Viimeaikaiset tutkimukset ovat myös osoittaneet vapaan kouluvalinnan lisäävän koulujen välistä eriarvoisuutta ja yhteiskunnallista eriytymistä. Keskiluokkaiset ja varakkaat vanhemmat valitsevat lapsilleen mieluummin kaukana sijaitsevia kouluja, joilla on parempi maine ja joissa on vähemmän etnistä monipuolisuutta. Ruotsin kuninkaallinen tiedeakatemia onkin vaatinut loppua vapaiden markkinaperiaatteiden mukaisesti toimivalle koulujärjestelmälle.

Suomessakin oltiin 1990-luvun lopulla lähellä tehdä samanlainen vapaakoulu-uudistus kuin Ruotsissa. Sitä ei kuitenkaan toteutettu, sillä samoihin aikoihin alkoi tulla tuloksia ensimmäisistä PISA-vertailuista, joissa suomalaiset oppilaat olivat kärkeäsijoilla. Hyvien tulosten seurauksena suomalaisen koulujärjestelmän annettiin olla rauhasa.

MIELI KÄÄNTYY YKSITYISTÄMISÄ JA LEIKKAUKSIA VASTAAN

Energia-ala, terveydenhuolto ja koulutus ovat näkyvimmit esimerkit siitä, mihin laajamittaiset yksityistämisen- ja leikkausohjelmat ja sääntelyn purkaminen voivat johtaa. Seuraukset ovat alkaneet valjeta yhä useammalle.

"Koko tilanne on yllättänyt poliitikot. Ruotsalaisella julkisella sektorilla on tehty leikkauksia, yksityistetty ja vähennetty sääntelyä kohta 25 vuotta, ja tämän toiminnan seuraukset ovat nyt lyöneet läpi täydellä voimalla. Kaikki näkevät tulokset", Sundberg toteaa.

Ruotsalainen SOM-instituutti tekee vuosittain kirjeitse kansallisen kyselyn aiheista yhteiskunta, mielipide ja media. Kyseessä on eräs painavimmista kansallisista mielipidemittauksista.

Tämän vuoden mittauksissa oli selvä viesti: selvä enemmistö ruotsalaisista vastustaa hyvinvointipalveluilla tehtäviä voittoja. Tulos ei rajoittunut pelkästään siihen kansanosaan, jonka voidaan sanoa kuuluvan vasemmistoon. Oikeistolaistenkin äänestäjien keskuudessa vastustajat olivat enemmistössä.

Myös ympäristöpuolue Miljöpartietin jäsenistö äänesti toukokuun puoluekokouksessaan hyvinvointipalveluilla tehtäviä voittoja vastaan. Puoluejohto halusi lieventää kannanottoa, mutta jäsenistö ei hyväksynyt minkäänlaisia poikkeuksia hyvinvointipalveluilla tehtäviin voittoihin.

"Miljöpartiet kääntyi tässä jossain määrin itseään vastaan, sillä puolue ajoi vahvasti vapaa-koulu-uudistusta. Jopa pinttyneet ympäristöaktivistit kuten Maan Ystävät ovat sitä mieltä, että hyvinvointi on keskeinen aihe", Sundberg sanoo.

Hyvinvoinnin puolesta ovat ryhtyneet aktiiviksi myös ylempään keskiluokkaan kuuluvat ihmiset, jotka eivät yleensä ole poliittisesti kovin radikaaleja. Erityisesti julkisella alalla työskentelevät, kuten opettajat ja lääkärit, ovat aktivoituneet. Monet näistä töistä voidaan mieltää kutsumusammateiksi, koska niistä saa selvästi huonompaa palkkaa kuin yksityisellä sektorilla. Työ kuitenkin menettää merkityksensä, kun julkista sektoria ajetaan alas, työlöt huononevat ja oman työn olisikin häviävät.

Sen sijaan, että veroja olisi nostettu rapautuneen julkisen sektorin rahoittamiseksi, on myönnetty verohelpotuksia, joista ovat nauttineet erityisesti keskiluokan jäsenet. Tämä on pitänyt useimmat heistä tyytyväisinä. Mutta jotkut heistäkin näkevät, mihin suuntaan yhteiskunta on menossa.

"Täällä Göteborgissa toimii ryhmä, joka kutsuu itseään Keskiluokan kansannousuksi. Ryhmä koostuu julkisen sektorin asiantuntijatehtävissä työskentelevistä henkilöistä, etupäässä naisista, jotka näkevät päivittäisessä työssään budjettileikkausten seuraukset ja ovat verohelpotuksistaan huolimatta vihaisia julkisten palvelujen alasajosta."

OMAR EL-BEGAWY

Kampanjan kotisivut:
<http://valfardskampanjen.se/>
Gemensam Valfärd -verkoston sivut:
<http://gemensamvalfard.se/>

KOHTI KESTÄVÄÄ TULEVAISUUTTA?

Euroopan komissio neuvottelee parhaillaan useista palveluiden kauppaa vapauttavista sopimuksista. Toimintaa perustellaan kasvulla ja työpaikoilla, ja myös EU:n yhteismarkkinoida pyritään vahvistamaan ja laajentamaan. Tätä tarkoitusta palvelee uusi julkisia hankintoja koskeva direktiivi. Mutta vaikka EU:n Eurooppa 2020 -strategia, vapaakauppasopimukset ja yhteismarkkinoiden sääntely kaikki tähtäävät tehokkuuteen ja kilpailuun, sääntele julkisia hankintoja ja julkisten palveluiden tuottamista jokin toinen kriteeri kuin kilpailu ja huokeus: kokonaistaloudellinen kestävyys.

Useat kansalaisjärjestöt eri puolilla maailmaa ovat huolissaan hyvinvointipalveluiden tulevaisuudesta. Pitääkö kaikki yksityistää? Ovatko kilpailuttaminen, markkinoiden laajentuminen ja kuripolitiikka ristiriidassa unionin sosiaalisten arvojen ja julkisia hankintoja koskevien kriteerien kanssa?

Ristiriidasta sentään ei ole kysymys. Kokonaistaloudellinen kestävyys määrittynyt institutionaalisessa kehityksessä, joka edistää syvällistä rakenneuudistusta. Määränpäänä hämöttää amerikkalainen epätasa-arvon malli.

INTEGRAATIO SYVENEÄ

Palveluiden yleissopimus (GATS) ajautui umpikujaan jo useita vuosia sitten. 21 valtion ja liittouman neuvottelema International Services Agreement olisi toteutuessaan sen korvaava sopimus. Se vapauttaisi noin 60 % palveluiden kansainvälisestä kaupasta. Mukana olisivat länsimaat – BRICS-maat ovat toistaiseksi jäämässä sopimuksen ulkopuolelle. Lisäksi EU neuvottelee kahdenvälisistä vapaakauppasopimuksista Kanadan kanssa (CETA-sopimus), ja ensimmäinen neuvottelukierros USA:n kanssa on takana.

Unioni neuvottelee myös ASEAN-maiden kanssa. Vapaakauppasopimukset Perun, Chilen ja Etelä-Korean kanssa on jo solmittu.

Integraatio siis syvenee lännessä sekä laajenee itään ja etelään. Halvan työvoiman ja resurssiensa ansiosta myös Kiina on globalisaation keskuksessa.

KASVUN ONGELMAT

Laajempaa ja syvempää markkinoiden integraatiota perustellaan kasvulla: edes EU:n yhteismarkkinoilla palvelujen kauppaa ei ole kokonaan vapautettu. Kuvaavaa on, että eurooppalaisista palvelualan työntekijöistä vain joka kuudes on kansainvälisen yrityksen työllistämä.

Merkittävä osa palveluista on joko suoraan osa julkishallintoa tai ainakin julkisen viranomaisen vastuulla olevia ostopalveluita. Vaikka uusi julkisjohtaminen on tuonut ostopalvelut, tulohajautuksen ja kilpailun sosiaali- ja terveysalalle, oppilaitoksiin ja muille hyvinvointipalveluiden aloille, ovat näitä aloja kuitenkin säännelleet juuri kansalliset viranomaiset. Entinen palveludirektiivi jätti alat kilpailun ulkopuolelle määrittelemällä ne voittoa tuottamattomiksi palveluiksi. Kyse on siis ollut viime kädessä julkisesta toiminnasta – hyvinvoinnin poliittisesta arvottamisesta ohi ja yli yksityisen voittotavoittelun.

Kasvun kannalta ongelmia ovat palvelu-

Hyvinvointi pörssiin? Kuva: Wikipedia

sektorin paikallissidonnaisuus, yritysrakenteen kehittämättömyys verrattuna tavaroiden kauppaan, sääntelyn laajuus ja kilpailun puute. Näihin ongelmiin vapaakauppasopimuksilla ja uudella hankintadirektiivillä puututaan. Niillä luodaan uutta arvoa palveluista, kuten ET-LAnkin viimevuotisessa julkaisussa kehoitetaan tekemään.

Euroopan Attac-verkosto jakaa CETA:n vastustavien kanadalaisien huolen: pelätään julkisen terveydenhuollon, koulutuksen ja veden puolesta.

JULKISET HANKINNAT JA PALVELUJEN KAUPPA

Jos tarkastellaan unionin voimassa olevaa lainsäädäntöä ja käynnissä olevien neuvottelujen tavoiteasiakirjoja, julkisten palveluiden yksityistämistä ei pitäisi olla pelkoa – sitä ei niissä vaadita.

Julkisia hankintoja koskevissa direktiiveissä ja kansainvälisissä sopimuksissa unioni on perinteisesti sulkenut julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon, energian ja liikennesektorin markkinoiden ulkopuolelle.

Velkakriisin ja heikkenevien talousnäkymien vuoksi kuitenkin myös nämä alueet suunnitellaan otettaviksi markkinoiden piiriin. Tarkoitus on puuttua palvelusektoria kasvun näkökulmasta vaivaaviin ongelmiin, ku-

ten kilpailun vähyteen ja markkinoillepääsyn esteisiin.

Unionin uusi lainsäädäntö ja uudet sopimukset vaativat avoimuutta, markkinoillepääsyä ja kilpailutusta, sektorista riippumatta. Tuotannon on oltava tehokasta, ja tämä toteutuu vain, jos julkista ja yksityistä palveluntuottajaa kohdellaan tasavertaisesti eikä kilpailu vääristy, kun palvelu tuotetaan ostopalveluiden sijaan julkisella toimijalla.

Puhutaan siis kilpailullisten periaatteiden vakiinnuttamisesta hyvinvointivaltion toimialalla. Käytännössä tämä voi tarkoittaa yksityistämistä. Mutta ei, jos julkinen toimija on parempi. Entä kuinka paremmuus määritellään?

KOKONAISTALOUDellinen KESTÄVYYS

Uusi julkisia hankintoja koskeva direktiivi sääntele yhteismarkkinoita ja soveltuvalta osin myös palvelujen kauppaa. Kriteerinä hankintapäätöksissä ei ole hinta, vaan kokonaistaloudellinen kestävyys.

Kokonaistaloudellinen kestävyys määritellään taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristöön liittyvän kestävyden kautta. Kunkin julkisen hankinnan osalta hankintasopimuksen kriteerit tulee määrittellä näitä periaatteita kunniottaen. Määrittelyprosessin tulee olla avoin ja inklusiivinen: siihen pitää kutsua edustajia kansalaisjärjestöistä ja ammattiyhdistyksistä sen sijaan, että määrittely tehtäisiin pelkästään virkamiesvoimin.

Tulkitsen, että yksityistämisen voi siis tulla kyseeseen silloin, kun julkinen sektori ei onnistu takaamaan yhtä hyvää hinta-laatu-suhdetta kuin yksityinen. Palveluita ja julkistaloutta tarkastellaan kokonaistaloudellisen kestävyden kautta, jota palveluiden vapaan kaupan uskotaan edistävän – kuten kuripolitiikkakin ”edistää vastuullisuutta” julkistaloudessa. Näin siis hallituksemme thatcherilaisessa retoriikassa.

KOKONAISTALOUDellinen KESTÄVYYS JA TALOUSKURI

Se mitä unionin kokonaistaloudellisella kestävyydellä käytännössä tarkoitetaan, riippuu taloutta määrittävistä muista tekijöistä, kuten kilpailukyvyistä ja unionin taloutta sääntelevistä sopimuksista.

Kokonaistaloudellinen kestävyys on sopusoinnussa esimerkiksi unionin kasvu- ja vakaussopimuksen kanssa. Kestävyden vaarantuminen tarkoittaa valtion alijäämää ja velkantuomista. Jos jäsenvaltio kestävyden ylläpitämiseksi joutuu turvautumaan vakausmekanismin lainoitukseen, se samalla alistuu komission ja IMF:n ohjauksessa tehtäviin rakennesopeutuksiin. Tässä lehdessä on jo kerrottu, mitä se tarkoittaa kreikkalaisten näkökulmasta.

Kestävyttä määrittelevistä institutionaalisista ratkaisuista myös ”sijoittaja vastaan valtio”-tyyppinen riitonsovittelumenetelmä ansaitsee huomiomme. Menetelmä on vakiintunut osa investointisopimuksia.

SIOITTAJA VASTAAN VALTIO CETASSA

CETA-sopimuksessa EU:n ja Kanadan välillä komission tavoitteet investointisopimuksista ovat linjassa vanhojen kahdenvälisen sopimusten kanssa. Sijoittajilla on oikeus huomattaviin vahingonkorvauksiin, jos valtiot vaikeuttavat niiden markkinoillepääsyä ja vääristävät kilpailua.

Investointituomioistuimen historiassa suurin rangaistus langetettiin viime vuonna Ecuadorin valtiolle. Korvaukseksi öljysopimuksen purkamisesta Occidental Petroleumin kanssa Ecuador joutui maksamaan 1,77 miljardin dollarin suuruiset sakot.

Lissabonin sopimuksen mukaisten toimivaltauudistusten myötä vapaakauppasopimukseen sisältyvistä investointisopimuksista tulee ylikansallista oikeutta ilman kansallista neuvotteluprosessia. Komissio vastaa neuvotteluista.

Jos CETA:n ja muihin vapaakauppasopimukseen sisällytetään ”sijoittaja vastaan valtio”-malli – kuten komissio toivoo – palveluiden tuotanto ja talouselämä ehdollistuvat. Sijoittaja ja yrityksiä ei voida estää sijoittamasta energiaan, liikenteeseen, terveydenhuoltoon tai koulutukseen, ja julkinen taloudellinen toiminta on asetettava samalle viivalle yksityisten toimijoiden kanssa. Vaikka julkisia hankintoja esimerkiksi vedenjakelun järjestämisessä siis sääntele kokonaistaloudellinen periaate, sääntele kokonaistaloudellista periaatetta myös kilpailu yksityisen sektorin kanssa.

Voidaanko siis tulkita, että sosiaalisesti vastuullista yritystä pidettäisiin kokonaistaloudellisesti kannattavampana kuin valtion virastoa? Ylikansallisten yritysten tehokkuudesta, yritysten sosiaalisesta vastuusta ja valtion virastojen tehostumuksesta on paljon tulkintaa tukevaa tutkimuskirjallisuutta. Ja ennakkotapauksia investointituomioistuimessa...

CETA-sopimuksen investointilainsäädäntö voi tarkoittaa vuonna 1998 MAI-sopimuksesta otetun erävoiton kariutumista ylikansallisen investointilainsäädännön uudelleentulemiseen, joka on nyt kirkastettu kokonaistaloudellisella kestävyydellä ja yritysten sosiaalisella vastuulla.

KURINALAISTA KESTÄVYYTTÄ JA KASVUA

Taluskriisi on luonut valtavat paineet maailmantalouden rakenneuudistuksille. Kuripolitiikka ja palveluiden kaupan vapauttaminen ovat ratkaisuja, joilla markkinat tunkeutuvat hyvinvointipalveluiden peruskalliolle.

Kokonaistaloudellinen kestävyys saa uudistukset näyttämään paremmilta. Siitä voikin järjestelmän näkökulmasta olla todellista hyötyä, sillä se lisää vakautta ja yritysvastuuta. Palvelutuotannon kilpailuttaminen ja markkinoiden laajentaminen, julkiset leikkaukset, vähenevät verotulot ja kasvava velka ennakoivat kuitenkin yhteiskuntarakenteen muutosta kohti amerikkalaisen hyvinvoinnin epätasa-arvoista mallia.

Kansalaisjärjestöt eurooppalaisista Attac-aktiiveista alkaen ovat syystä huolissaan.

MARKO JUUTINEN

CETA ja Acta-kytkös

Viime kesänä Euroopan parlamentti hylkäsi väärentämisen vastaisen Acta-kauppasopimuksen. Sopimus olisi tehnyt virtuaaliverkon käytöstä valvottua. Tarkoituksena oli estää laittomien ohjelmistojen, pelien ja elokuvien välitys ja käyttö. Valvonnan lisäksi immateriaalioikeuksien rikkomisen haluttiin kriminalisoida.

Acta nostatti suurta vastarintaa. Se olisi tukenut patenttisalkkujen haltijoiden omistusoikeutta ja loukannut samalla käyttäjien yksityisyyttä. Parlamentti äänesti enemmistöjen etujen puolesta ja hylkäsi Actan.

Komissio on jo vuodesta 2009 neuvottellut kattavasta talous- ja kauppasopimuksesta (CETA) Kanadan kanssa. Immateriaalioikeuksien osalta komission linja on ollut CETA-neuvotteluissa sama kuin Actassa. Actan hylkäämisen jälkeen komissio joutui kuitenkin muokkaamaan CETAn tekstiä uudelleen. Komission kauppakomissaarin mukaan tekstiä on nyt muokattu vastaamaan parlamentin päätöstä, ja piraattitoiminnan kriminalisointi on siitä poistettu.

Kun CETA mahdollisesti tämän vuoden kuluessa tulee parlamentin asialistalle, on yksityisyyden suojan kannalta oleellista, millaista virtuaaliverkon käytön valvontaa sopimus esittää.

ELIITTIHYPOTEESI

Viime vuodelta muistamme hyvin iskulauseen: me olemme 99 prosenttia! Se perustui talouskriisiä edeltäneeseen aikaan, jolloin suurimmat hyödyt taloudesta ohjautuivat väestön vauraimman yhden prosentin taskuihin.

Tuloerojen parissa työskentelevän World Top Incomes Databasen tutkijan **Emmanuel Saezin** mukaan Yhdysvaltain vaurain prosentti sai kriisin jälkeisenä vuonna 93 % kasvun hyödyistä.

Tämän vaurain yksi prosentti ei ole mikään homogeeninen joukko. Päinvastoin: jos väestön vauraimman yhden prosentin keskimääräisiä ansioita verrataan vauraimman 0,01 prosentin keskimääräisiin ansioihin, huomataan keskimääräinen yhden prosentin edustaja tulotasoltaan verrattain rahvaanomaiseksi.

World Top Incomes Databasen tiedot paljastavat, että väite pätee ainakin neljään maahan. Yhdysvalloissa, Saksassa, Kanadassa ja

Espanjassa rikkaimman 0,01 prosentin keskimääräiset ansiot ovat aivan omassa sfäärissään – tai stratosfäärissään.

Yhdysvalloissa vuonna 1917 korkein tulo-luokka ansaitsi keskimäärin 500 kertaa enemmän kuin 90 % väestöstä. Vuonna 2007 suhde oli 1085:1. Vauraimman 0,01 prosentin tulot ovat siellä olleet jyrkän nousujohteisia 80-luvulta alkaen, kuten kuva 1 osoittaa.

Yhdysvaltain aineistossa korostuu paitsi korkeimman tulo-luokan keskimääräisten ansioiden kasvu 80-luvun jälkeen, myös toistuvat pudotukset tulotasossa. Pudotukset ovat olleet useimmiten kolmanneksen luokkaa.

Köyhyysrajalla tai keskiluokassa eläville kolmanneksen pudotus tulotasossa voisi merkitä siirtymistä leipäjonoon tai köyhälistön pariin.

90-luvun alun jälkeen tulot eivät Yhdysvalloissa ole heilahtaneet yhtä alas kuin edellisessä pudotuksessa ja kasvuvauhti pudotuksen jälkeen on ollut huimaa.

Kuva 1. Yhdysvaltalaisien keskimääräiset tulot vuosittain (sis. pääomatulot)

Kun tämä yhdistetään rahoitusmarkkinoiden vapauttamiseen 70-luvulla ja sitä seuranneeseen rahoitusmarkkinoiden volyymin valtaavan kasvuun, jota jyrkät heilahdukset ovat välillä vavisuttaneet, näyttää olevan tarpeeksi syytä alustavan eliittihypoteesin muotoiluun:

Pankkien ja rahoituslaitosten omistajista menestyneimmät kuuluvat rikkaimpaan 0,01

prosenttiin, ja rahaeliitti on myös uusliberalismin keskiössä.

MARKO JUUTINEN

Lähde: World Top Incomes Database 2013
<http://topincomes.g-mond.parisschoolofeconomics.eu/>

SUOMEN ATTAC TARJOAA

TALOUSAKTIVISMIN LYHYT OPPIMÄÄRÄ

ATTACIN SYYSSEMINAARI 20.-22.9.2013 RAASEPORISSA

Mikä on **ATTAC**?

Miten talouteen voi **VAIKUTTAA**?

Mitä Euroopassa **TAPAHTUU**?

Voiko aktivismi olla **TAIDETTA**?

Tule syömään, juomaan, talkoilemaan, saunomaan ja keskustelemaan syväluotaavasti taloudesta ja siihen vaikuttamisesta hyvässä seurassa!

Mukana menossa mm. tutkija-tietokirjailijat **Hanna Kuusela** ja **Matti Ylönen**, talousbloggari **Antti Ronkainen**, talouskulttuurintutkija **Paavo Järvensivu**, sosiaalipolitiikan dosentti **Jouko Kajanoja**, Attacin kunniajäsen **Aila Pervonsuo**, aktivistikonkari **Olli-Pekka Haavisto**, tutkija-tohtori **VillePekka Sorsa**, Suomen Attacin puheenjohtaja **Eeva Talvikallio**, taiteilija-kuraattori **Jussi Koitela**, dokumentaristi **Sakari Laurila**, projekti-päällikkö-kuvataiteilija **Pekka Ruuska**, Attacin kv-vastaava **Mikko Sauli**... ynnä monta muuta hyvää tyyppiä!

LISÄTIETOJA JA ILMOITTAUTUMISET
WWW.ATTAC.FI

Tule toimimaan oikeudenmukaisemman ja ekologisemman maailman puolesta. Maan ystävien, Attacin ja Eettisen kaupan puolesta ry:n yhteisissä koulutusviikonlopuissa saat valmiuksia kampanjatoimintaan ja globaalikasvatustyöhön syksyllä 2013 ja myöhemmin.

**VEROPARATIISIT JA VERO-OIKEUDENMUKAISUUS?
GLOBAALIT TUOTANTOKETJUT JA TYÖOLOJAT?
EKOLOGINEN VELKA?**

NYT TUUMASTA KAMPANJATOIMEEN!

HELSINKI

28.9. Kampanjakoulutus vero-oikeudenmukaisuudesta (Attac, Eetti)
29.9. Kouluvierailukoulutus globaaleista kauppa- ja ympäristökysymyksistä (Maan ystävä, Eetti)

OULU

12.10. Kampanjakoulutus vero-oikeudenmukaisuudesta (Attac, Eetti)
13.10. Kouluvierailukoulutus globaaleista kauppa- ja ympäristökysymyksistä (Maan ystävä, Eetti)

JYVÄSKYLÄ

17.11. Kouluvierailukoulutus globaaleista kauppa- ja ympäristökysymyksistä (Maan ystävä, Eetti)

Koulutuspäivät aina kello 10-15.30

Lisätiedot ja ilmoittautumiset viimeistään edeltävän viikon perjantaina: anna@eetti.fi

HALUATKO LIITTYÄ ATTACIN JÄSENEKSI?

Tule kanssamme parantamaan maailmantaloutta! Liity Attacin jäseneksi lähettämällä yhteystietosi osoitteeseen jasenet@attac.fi.

Jäsenmaksu on 45 €, vähävaraisilta 18 €. Jäsenetunna mm. Le Monde Diplomatique & Novaja Gazeta -lehden vuositilaus, Hiekanjyvät-lehti sekä Maailmantalouden ABC ja D -sanakirja.